

LAULAMINEN ON IHANAA!
LAULAMISEN ASEMA ALAKOULUN MUSIIKINOPETUKSESSA

Erika Airaksinen
Maisterintutkielma
Musiikkikasvatus
Jyväskylän yliopisto
Kevätlukukausi 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä Erika Airaksinen	
Työn nimi Laulaminen on ihanaa! – Laulamisen asema alakoulun musiikinopetuksessa	
Oppiaine Musiikkikasvatus	Työn laji Pro gradu - tutkielma
Aika Kevät 2023	Sivumäärä 70 + liitteet
Tiivistelmä <p>Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mitä mieltä opettajat, jotka opettavat musiikkia alakoulussa ovat laulamisen ja äänenkäytön opetuksesta sekä sen merkityksestä musiikin oppiaineeseen. Tutkimuksen tavoitteena on myös saada selville, millainen rooli laulamisen ja äänenkäytön opetuksella on suhteessa musiikin oppiaineeseen. Lisäksi tutkimuksessa kartoitan, mitä opettajat ajattelevat laulamisen ja äänenkäytön opetuksesta, mitä opetusmenetelmiä he käyttävät ja millainen heidän mielestään on oppilaiden sekä heidän oma suhteensa laulamiseen.</p> <p>Tutkimuksen tiedot keräsin käyttämällä Webropol-kysely ja raportointisovellusta. Kyselyyn vastasi 73 alakoulun opettajaa, jotka opettivat musiikkia. Tutkimustulosten mukaan noin 64% vastaajista oli työskennellyt musiikin opettajana vähintään 10 vuotta. Kaikki tutkimukseen osallistuneet olivat päteviä opettajia, joista 34% oli luokanopettajia, 39% musiikkiin erikoistuneita luokanopettajia, 19% musiikin- ja luokanopettajia ja loput 8% musiikinopettajia. Enemmistö vastaajista oli opiskellut opettajaksi yli 10 vuotta sitten. Tutkimus on laadullinen kyselytutkimus. Tutkimusaineiston analysoinnissa käytän teoriaohjaavaa sisällönanalyysia.</p> <p>Tuloksista ilmenee, että noin puolet laulattavat jokaisella musiikin tunnilla. Pääasiassa musiikin tunnit koostuvat laulamisesta, soittamisesta sekä erilaisista leikeistä, teoriasta ja musiikkiliikunnasta. Laulamista harjoiteltiin erilaisten äänenavausten, toistojen ja kaikenmenetelmien avulla. Tuloksissa korostui myös oikean laulusennon löytäminen ja sen ylläpitäminen. Suurin osa vastaajista ei osannut kertoa lapsen äänen kehityksestä. Kuitenkin moni mainitsi äänenmurroksen, joka saattaa alkaa lapsilla jo 10-vuoden iässä. Laulamisen tavoissa näkyi laulukilpailut, sosiaalinen media sekä pop-idolit. Perinteiset lastenlaulut eivät juurikaan kiinnostanut oppilaita, ja mikrofoniin laulaminen oli noussut innostavaksi ja motivoivaksi laulamisen kannalta. Opettajat kiinnostivat huomiota lasten äänialaan ja siihen, että se on laskenut vuosien saatossa. Lisäksi laulaminen koettiin noloksi ja hävettäväksi, joka on aiheuttanut sen, että moni opettaja ei enää niin innokkaasti laulata oppilaita kuin ennen.</p>	
Asiasanat – laulaminen, äänen kehitys, laulun opettaminen	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
2	Musiikki alakoulun taide- ja taitoaineena	3
2.1	Perusopetuksen opetussuunnitelma 2004	5
2.2	Peruopetuksen opetussuunnitelma 2014.....	7
2.3	Varhaiskasvatuksen opetussuunnitelma	8
3	Musiikinopetus luokanopettajakoulutuksessa	11
3.1	Musiikin monialaiset opinnot.....	14
3.2	Kaksoiskeltoisten koulutus	17
4	Laulaminen lapsen kanssa	19
4.1	Kodály-menetelmä.....	21
4.1.1	Rytmitavut.....	23
4.1.2	Relatiivinen solmisaatio	24
4.2	Orff-pedagogiikka	25
5	Äänenkäytön ja laulun opettaminen	29
5.1	Lapsen äänen kehitys.....	30
5.2	Laulamisen opettaminen.....	33
5.2.1	Laulajan asento.....	35
5.2.2	Hengitys.....	36
5.2.3	Kehon hallinta.....	39
5.2.4	Äänenavaus.....	40
6	Tutkimuksen toteuttaminen	42
6.1	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	42
6.2	Tutkimusmenetelmät	43
6.3	Tutkimuksen kohderyhmä	44
6.4	Tutkimusaineisto	46
6.4.1	Kyselylomake	47
6.4.2	Tutkimusaineiston kerääminen.....	47
6.4.3	Tutkimusaineiston analyysi.....	48
6.4.4	Tutkijan rooli.....	49
7	Tutkimustulokset	51
7.1	Kuinka paljon nykypäivänä musiikintunnilla lauletaan?	51
7.2	Miten laulamista opetellaan musiikintunnilla?.....	53
7.2.1	Mitä tiedät lapsen äänen kehityksestä?.....	57
7.3	Miten laulamisen tavat ovat muuttuneet musiikinopetuksessa?	58
8	Pohdinta	63
	Lähteet	67
	Liitteet	71

1 JOHDANTO

Laulaminen on ollut läsnä lasten leikeissä jo pitkään, ja sen avulla on helppo rytmittää erilaisia liikunnallisia leikkejä. Laulaminen voi myös luoda erilaisia tunnelmia ja antaa leikkeihin uusia ulottuvuuksia. Tunnetut laulut voivat myös innostaa lapsia ja antaa heille ideoita eri tilanteisiin. (Tolonen 2010, 32.)

Pro gradu-tutkielmassa lähdin tutkimaan laulamisen merkitystä ja asemaa alakoulun musiikinopetuksessa sekä selvittämään, onko laulamisen asema todellakin väistynyt muiden instrumenttien tieltä, kuten useissa artikkeleissa ja keskusteluissa todetaan.

Laulaminen on itselleni ollut aina hyvin henkilökohtainen ja tärkeä asia. Olen pienestä asti harrastanut laulamista erilaisissa kuoroissa sekä esiintynyt monissa eri juhlissa, jonka myötä siirryin myöhemmällä iällä käymään laulutunneilla niin yksityisesti kuin musiikkiopistossa, jotta oppisin käyttämään ääntäni mahdollisimman monipuolisesti.

Lapsikuoroissa ääntä kehitettiin aluksi perinteisten lastenlaulujen avulla, mutta varsinkin alakoulun ylemmillä luokilla tuli ohjelmistoon vaativammat klassiset monikieliset teokset, jotka tukivat niin äänen kuin korvan kehittymistä. Kävin musiikkiluokat vuosiluokilla 3-9, jonka myötä musiikin harrastuneisuus kasvoi. Alakoulussamme musiikinopetus pohjautui vahvasti Kodály-metodiin, jonka pääperiaatteena on kehittää lapsen sisäistä korvaa sekä aloittaa kappaleiden harjoittelu kansanlauluista edeten vaikeampiin ulkomaalaisiin teoksiin. Pääpaino Kodály-menetelmässä on laulamissa sekä siinä, että kaikki voivat oppia laulamaan.

THL:n ja Jyväskylän yliopiston tutkimus (2012) tehtiin Pohjanmaan rannikon ruotsinkielisen väestön keskuudessa, ja sen tarkoituksena oli selvittää taideharrastusten vaikutuksia terveyteen. Tutkimustuloksissa yhteisöllinen taideharrastus, kuten kuorolaulu, näyttää erityisesti parantavan terveyttä. On tärkeää ottaa huomioon musiikkiharrastusten ja terveyden välinen suhde, kun pohditaan keinoja ylläpitää hyvää elämänlaatua mahdollisimman pitkään. Tutkimuksessa on huomattu myönteisiä terveisvaikutuksia erityisesti yhteisöllisessä musiikkiharrastuksessa. Louhivuoren (2009) muistuttaa kuitenkin, että musiikkikasvatuksen keskiössä ei ole sen mahdolliset terveysvaikutukset, vaan sen kyky nostaa ihmisen henkistä hyvinvointia ja elämänlaatua.

Työskennellessäni niin päiväkodeissa kuin perusopetuksessa olen huomannut, että laulamisen tilalle on tullut paljon yhteysoittamista sekä muita musiikillisia elementtejä. Myös aikaisempi varhaisiän musiikinopettajakoulutukseni on vahvasti vaikuttanut siihen, että olen kiinnittänyt huomioita kentällä toimiessani, että laulaminen on enenevässä määrin vähäisempää. Näiden ajatusten pohjalta halusin tutkia, onko tosiaan niin, että perinteinen luokkalaulaminen on vähentynyt vuosien saatossa ja tilalle on tullut muita tapoja toimia.

Itselleni laulu näyttäytyy keinona, jonka avulla voi luontevasti toimia musisoivan ryhmän jäsenenä ja laulaminen vahvistaa myös muiden instrumenttien oppimista.

2 MUSIIKKI ALAKOULUN TAIDE- JA TAITOAINEENA

Lastenmusiikki ja sen myönteinen vaikutus on ollut osa eurooppalaista kulttuurihistoriaa jo pitkään. Keskiaikaisissa kodeissa käytetyt lasten soittimet sekä renessanssiajan yhteiset musiikkihetket viittaavat siihen, että musiikkikasvatus on ollut tärkeää jo antiikin ajoista lähtien. (Häyrynen 2010, 35.) Historiaa tutkiessa käy ilmi, että musiikin asemaa kouluopetuksessa on pyritty parantamaan eri tilanteissa. Kuitenkin kehitys on ollut varsinkin autonomian ajan alkupuolella hyvinkin hidasta. Vuonna 1866 voimaan tullut kansakouluasetus, joka perustui Uno Cygnaeuksen (1810-1888) ajatuksiin, määräsi, että lauluopetus tulisi olla pakollinen oppiaine kaikilla kansakoulun luokka-asteilla. Cygnaeuksen opetusfilosofiassa ja -käytänteissä musiikki oli voimakkaasti läsnä ja sillä oli merkittävä rooli suomalaisen identiteetin ja kansallishengen kehittämässä. Koululaulut toimivat tärkeänä välineenä kansallistunteen ja yhteenkuuluvuuden vahvistamisessa. Cygnaeuksen ajattelussa laulu yhdistyi usein leikkeihin, liikuntaan ja toimintaan, jotka olivat vaikutteita fröbeliläisestä leikkikoulusta, jossa Cygnaeus oli vierailut ulkomailla ollessaan. (Häyrynen 2010, 40.)

Yli sadan vuoden ajan suomalaisissa kouluissa pakollisena oppiaineena oli laulu, jonka lähtökohtana oli perehdyttää lapset oppimaan uusia lauluja sekä kuulemaan erot kauniiden ja rumien äänien välillä. (Häyrynen 2010, 42.)

Cederlöf, Rautio ja Sonninen toteavat Rondon vuoden 1963 mielipidekirjoituksessaan, että ”musiikki tulee käsittää itsenäiseksi kulttuuriarvoksi, jonka tuntemus on tarpeen jokaiselle kansalaiselle”. Tämä toteamus vahvistaa Cygnaeuksen ajatuksia ja on mielestäni edelleen tärkeä ja ajankohtainen kuvaamaan musiikin merkitystä jokaiselle ihmiselle. Musiikki monipuolisuudellaan kehittää niin persoonallisuuden kasvua kuin sopusointuista kehittymistä, joka saattaa muodostua koulussa yhdistäväksi ja yhtenäisyyttä luovaksi tekijäksi. Oikealla tavalla toteutettuna musiikkikasvatus toimii niin taide- ja taitoaineena kuin kasvatustekijänä, joka lisää luonnollista ja vapaata yhteisyyden henkeä. (Cederlöf, Rautio ja Sonninen, 1963.)

Cederlöfin, Raution ja Sonnisen (1963) artikkelissa keskeisenä teemana on koulumusiikin kehitys sotien jälkeen. Artikkelissa todetaan jo muutamat seikat, kuten vilkas kurssitoiminta sekä lisääntynyt soitinmusiikin harrastuneisuus, jotka ovat lisänneet positiivista kasvua musiikkitoiminnalle. Kuitenkin heidän mielestään koulumusiikin tilanne on ollut huolestuttava, jonka vuoksi esittelevät useita eri kehityskohteita, joilla parantaa koulumusiikin asemaa ja monipuolistaa opetussuunnitelmaa. Kehitysehdotuksissa nousee esille useasti soitinmusiikki ja sen heikko asema sekä opetusvälineitten puute. Kehityksen kohteeksi nousee myös kritiikki laulamista kohtaa. Musiikin oppiaine on vielä 1960-luvulla ollut nimeltään ”laulu”, jota on lähdetty kehittämään vuosien aikana monipuolisemmaksi oppiaineeksi ja vastaamaan kehityksen tarpeita. Näin ollen laulamisen asema on 1960-luvulta lähtien väistynyt muiden opettavien aiheiden, kuten soitinmusiikin tieltä.

Musiikinopetuksen päämääränä on luoda monipuolisia mahdollisuuksia musiikin tekemiseen ja aktiiviseen osallistumiseen kulttuurielämään. Tämä tapahtuu ohjaamalla oppilaita ymmärtämään musiikin moninaisia merkityksiä eri yhteiskunnissa ja kulttuureissa sekä yksilöiden että yhteisöjen toiminnassa. (Perusopetuksen opetussuunnitelma 2014, 141.) Musiikinopetuksen avulla oppilaiden musiikillinen osaaminen kehittyy, mikä edistää myönteistä ja innostunutta suhtautumista musiikkiin ja luo perustan musiikin harrastamiselle läpi elämän.

Toiminnallinen musiikin opetus ja opiskelu ovat erinomainen tapa edistää oppilaiden musiikillisten taitojen ja ymmärryksen kehittymistä, kokonaisvaltaista kasvua ja kykyä toimia yhteistyössä muiden kanssa. Tämä saavutetaan huomioimalla musiikin opetuksessa oppilaiden musiikilliset kiinnostuksen kohteet, muut oppiaineet, eheyttävät teemat, koulun juhlat ja tapahtumat sekä koulun ulkopuolella tapahtuva toiminta. Näin oppilaat saavat mahdollisuuden kehittää taitojaan ja ymmärrystään musiikista monipuolisesti ja monipuolisten oppimisympäristöjen kautta.

Oppilaiden ajattelun ja oivalluskyvyn kehittämiseksi tarjotaan jatkuvasti mahdollisuuksia äänen ja musiikin parissa toimimiseen, säveltämiseen sekä muuhun luovaan tuottamiseen. Musiikin opetuksessa oppilaat tutkivat musiikkia laajasti, mikä edistää heidän ilmaisutaitojensa kehittymistä. (Perusopetuksen opetussuunnitelma 2014, 263.)

2.1 Perusopetuksen opetussuunnitelma 2004

Perusopetuksen opetussuunnitelmassa (2004, 232) musiikin opetuksen tärkein tavoite on auttaa oppilasta löytämään oma intohimonsa musiikin maailmassa. Opetus tarjoaa oppilaille välineitä ilmaista itseään musiikin avulla sekä kehittää musikaalisia taitojaan. Lisäksi opetus tukee oppilaan kokonaisvaltaista kasvua ja auttaa ymmärtämään, että musiikki on sidoksissa aikaan ja paikkaan.

Perusopetuksen opetussuunnitelmassa (2004) kuvataan musiikki monimuotoisena asiana, joka ilmenee eri tavoin eri aikoina, kulttuureissa ja yhteiskunnissa, ja merkitsee eri asioita eri ihmisille. Tämän huomioiminen on tärkeää opetuksessa, jotta oppilaat voivat ymmärtää musiikin monimuotoisuuden ja kehittää uteliasta ja arvostavaa suhtautumista erilaisiin musiikkeihin. Musiikin ymmärtäminen ja käsitteellistäminen perustuvat merkityksellisiin kokemuksiin musisoinnista ja musiikin kuuntelusta, joten opetuksessa tulisi panostaa myös näihin kokemuksiin. Musiikin opetus voi auttaa oppilaita muodostamaan oman musiikillisen identiteettinsä ja kehittämään musiikillista osaamistaan. (POPS 2004, 232). Ahonen (2004) määrittää, että oppiminen on sitä, kun uusia asioita koetaan, voi se muuttua käyttäytymistä pysyvästi. Tämä voi tapahtua eri tavoin, esimerkiksi tiedoissa, taidoissa, tunteissa ja kyvyssä käyttäytyä eri tilanteissa. Muutokset voivat ilmetä heti tai vasta myöhemmin oppimisen jälkeen. Jos tarkastelemme määritelmää musiikin oppimisen näkökulmasta, se tarkoittaisi, että kun koetaan erilaisia musiikillisia kokemuksia, se voi johtaa suhteellisen pysyviin muutoksiin käyttäytymisessä musiikin suhteen. (Ahonen 2004, 14-15.)

Musiikin taitojen kehittäminen vaatii pitkäjänteistä harjoittelua ja kertaamista. Yhdessä musisoiminen edistää sosiaalisia taitoja, kuten vastuullisuutta, rakentavaa kriittisyyttä sekä taidollisen ja kulttuurisen monimuotoisuuden hyväksymistä ja arvostamista. Kokonaisvaltaisen ilmaisun kehittymistä tuetaan etsimällä yhteyksiä muihin oppiaineisiin. Musiikin opetuksessa hyödynnetään myös teknologian ja median tarjoamia mahdollisuuksia. (POPS 2004, 232-234).

Perusopetuksen opetussuunnitelmassa (2004, 232-234) musiikin opetuksen yksi tärkeimmistä tehtävistä vuosiluokilla 1-4 on kehittää oppilaiden musiikillista ilmaisua leikinomaisessa ja kokonaisvaltaisessa toiminnassa. Opetuksen tulee antaa oppilaille mahdollisuus kokea monenlaisia äänimaailmoja ja musiikkityylejä sekä rohkaista heitä ilmaisemaan ja toteuttamaan

omia mielikuviaan. Tämä auttaa oppilaita kehittämään luovuuttaan ja ilmaisukykyään sekä antaa tärkeitä taitoja musiikin kuunteluun ja ymmärtämiseen.

Perusopetuksen opetussuunnitelman (2004, 232-234) musiikin opetuksen keskeisimmät tavoitteet ovat, että oppilas oppii käyttämään luontevasti omaa ääntään ja ilmaisemaan itseään laulaen, soittaen ja liikkuen, sekä ryhmässä että yksin. Oppilas oppii myös kuuntelemaan ja havainnoimaan keskittyneesti ja aktiivisesti ääniympäristöä ja musiikkia. Musiikillisten elementtien käyttäminen musiikillisen keksinnän aineksina auttaa oppilaita ymmärtämään musiikin rakenteita ja kehittämään luovuuttaan. Oppilaiden tulee myös ymmärtää musiikin monimuotoisuus, koska musiikki ilmentää eri kulttuureja ja aikakausia. (POPS 2004, 232-234.) Vaikka oppiminen yhdistetään yleensä formaaliin opetukseen, musiikin oppiminen tapahtuu laajemmissa puitteissa ja luontevasti ympäristön vaikutteiden kautta (Ahonen 2004, 14-15.)

Musiikin opetuksen keskeisiä sisältöjä vuoden 2004 perusopetuksen opetussuunnitelmassa ovat äänenkäytön harjoittelu loruillen ja laulaen, ikäkauteen sopivat laululeikit, lauluohjelmisto sekä moniäänisyyteen valmentavat lauluharjoitukset. Lisäksi opetuksessa tulee harjoitella yhteissoittoa ja soittaa monenlaisia keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimia sekä kehittää perussyketajua. Opetuksessa kuunnellaan monenlaisia musiikin tyylilajeja ja harjoitellaan erilaisia aktivointikeinoja. Oppilaille annetaan mahdollisuus kuvata omia elämyksiään, mielikuviaan ja kokemuksiaan. Näiden lisäksi tärkeimpiä sisältöjä ovat vastuullinen toimiminen musisoivan ryhmän jäsenenä ja musiikin kuuntelijana. Lisäksi opitaan musiikillista keksintää äänikerronnan, pienimuotoisten äänisommitelmien ja improvisoinnin keinoin. Tutustutaan myös musiikin elementteihin, kuten rytmiin, melodiaan, harmoniaan, dynamiikkaan, sointiväriin ja muotoon, sekä niihin liittyviin peruskäsitteistöön musisoinnin, kuuntelun, liikunnan ja musiikillisen keksinnän yhteydessä. Musiikkiopetusohjelmiston tulee sisältää monipuolisia musiikin lajeja ja tyylejä, jotka edustavat sekä suomalaista että maailman musiikkia eri aikakausilta. Ohjelmiston tulee sisältää myös laulua, soittoa ja kuuntelua kehittäviä harjoituksia, jotka auttavat oppilaita kehittämään äänenkäyttöä ja ilmaisua. Ohjelmistosta tulee löytyä myös yksi- ja moniäänisiä esimerkkejä eri musiikin tyyleistä, joita oppilaat voivat harjoitella ulkoa. (POPS 2004, 232-234.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman (2004) arvioinnissa tarkastellaan oppilaan kykyä hallita lauluohjelmistoa, josta hän osaa laulaa osan ulkoa. Oppilaan äänenkäyttöä arvioidaan siten, että hän pystyy osallistumaan yksiaäniseen yhteislauluun ja laulamaan rytmisesti oikein sekä

melodialinjan suuntaisesti. Oppilasta rohkaistaan myös osallistumaan yhteislauluun, mikä on tärkeää musiikin yhteisöllisyyden kannalta. (POPS 2004, 234.)

2.2 Peruopetuksen opetussuunnitelma 2014

Perusopetuksen opetussuunnitelman tarkoituksena on varmistaa oppilaalle tasa-arvoinen ja laadukas koulutus sekä luoda hyvät edellytykset niin kasvulle, kehitykselle kuin oppimiselle. Opetussuunnitelma uudistuu ja kehittyy jatkuvasti, jotta opetuksessa voidaan huomioida koulutuksen ympärillä tapahtuvat muutokset, jotka niin vahvistavat kuin mahdollistavat rakentamaan kestävästä tulevaisuutta. Opetussuunnitelmaa ohjaa sekä opetussuunnitelman perusteet että paikallinen opetussuunnitelma, jonka keskeinen merkitys on toteuttaa ja ilmentää paikallisesti tärkeänä pidettyjä tavoitteita. Paikallisen opetussuunnitelman tarkoituksena on myös yhdistää koulun toiminta muuhun paikalliseen toimintaan, jolla edistetään lasten ja nuorten hyvinvointia sekä oppimista. (POPS 2014, 18.)

Opetussuunnitelma edistää ja vahvistaa koulutuksellista jatkumoa, jonka vuoksi on tärkeää, että opetussuunnitelma luo vahvan perustan niin esiopetuksesta perusopetukseen kuin siitä seuraavaan koulutusvaiheeseen siirtymiselle. Perusopetus luo perustan oppilaiden yleissivistykselle, jotta jokainen oppilas saa mahdollisimman vahvan pohjan kasvaa ja oppia. Jokainen oppilas on arvokas ja ainutlaatuinen, jonka vuoksi perusopetus pohjautuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Oppilasta kannustetaan, tuetaan yksilöllisesti sekä kuunnellaan ja arvostetaan, jolla mahdollistetaan jokaiselle oikeus kasvaa niin ihmisenä kuin vaikuttavana yhteiskunnan jäsenenä. Tärkeää on myös antaa mahdollisuuksia harjoitella itsenäisyyttä sekä sitä, että yhdessä toisten kanssa saadaan rakennettua yhteisöllistä toimintaa ja hyvinvointia. Näihin asioihin pohjautuen varmistetaan opetussuunnitelman osalta se, että jokaisen oppilaan oikeus hyvään opetukseen sekä onnistumiseen koulutyössä toteutuu. (POPS 2014, 26.)

Perusopetus on rakennettu monimuotoiseen suomalaiseen kulttuuriperintöön, joka on muotoutunut eri kulttuurien vuorovaikutuksesta. Opetuksen tarkoituksena on tukea oppilaiden oman kulttuuri-identiteetin kasvua, lisätä kiinnostusta muita kulttuureja kohtaan sekä vahvistaa luovuutta ja opettaa ymmärtämään sekä kunnioittamaan moninaista kulttuuria. (POPS 2014,

21.) Vuoden 2004 opetussuunnitelman perusteissa on erikseen mainittu, että opetuksen perusteena vaikuttaa suomalainen kulttuuri ja opetuksen tehtävänä on siirtää niin kulttuuriperintöä kuin laulamisen kulttuuriperintöä sukupolvelta toiselle.

Perusopetuksen opetussuunnitelmissa laulamisen osuus musiikin oppiaineen sisällöissä on havaintoni perusteella vähentynyt ja tilalle on tullut useita muita erilaisia musiikillisia työtapoja. Varsinkin soittimet, yhteismusisointi ja teknologialaitteet ovat vähentäneet laulamisen asemaa, sillä musiikin tuntien määrää ei ole nostettu suhteessa siihen, mitä kaikkea opetussuunnitelma nykypäivänä velvoittaa musiikissa oppimaan. Kuitenkin laulaminen on mielestäni tärkein pohja, josta musiikissa on hyvä lähteä liikkeelle. Laulun avulla on mahdollista ryhmyttää, kehittää kuuntelu- ja vuorovaikutustaitoja sekä lisätä yhteisöllisyydentunnetta luokkaan. Laulamisen avulla myös korva kehittyy huomattavasti ja opetussuunnitelman edellyttämä kulttuuriperinnön jatkaminen sukupolvelta toiselle on mahdollista toteuttaa juurikin laulamisen avulla.

2.3 Varhaiskasvatuksen opetussuunnitelma

Varhaiskasvatuksen tärkeänä tehtävänä on rohkaista lapsia ilmaisemaan itseään monin eri tavoin, kuten musiikin, taiteen ja kulttuurin avulla. Lapsen ilmaisu on usein luonteeltaan kokonaisvaltaista ja luovaa, ja meidän tehtävämme on tukea heitä tässä kehityksessä. Tärkeää on myös tutustuttaa lapset erilaisiin taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön, jotta he voivat saada laajempaa ymmärrystä maailmasta ja sen moninaisuudesta.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) mainitaan, että musiikillisen ilmaisun tavoitteena on tarjota lapsille monipuolisia musiikillisia kokemuksia, jotka auttavat heitä kehittämään suhdettaan musiikkiin ja lisäämään kiinnostusta sitä kohtaan. Lapsia kannustetaan havainnoimaan ääniympäristöä ja kehittämään kykyään kuunnella musiikkia elämyksellisesti. Leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta lapset voivat kehittää valmiuksiaan hahmottaa musiikkia ja ymmärtää sen rakennetta, kuten äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 44-46.)

Lasten kanssa musiikkiin ja ilmaisuun tutustutaan moni eri tavoin: laulaen, lorutellen, soittimia kokeillen, musiikkia kuunnellen ja liikkuen musiikin tahdissa. Tällöin lapset saavat kokemuksia

musiikin perustyyleistä, sanarytmeistä ja kehosoitamisesta. Heitä rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertomalla, piirtämällä tai tanssimalla. Tärkeintä on, että lapset saavat ilmaista itseään vapaasti ja turvallisessa ympäristössä, jossa heitä kannustetaan olemaan rohkeita ja luovia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 44-46.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) korostetaan myös, että lapset voivat oppia paljon tekemällä musiikkia yhdessä ja harjoittelemalla pienimuotoisia esityksiä. Tämä voi auttaa heitä kehittämään taitojaan vuorovaikutuksessa ja ilmaisussa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lasten kulttuurista osaamista ja taitoja, ja musiikin tekeminen on yksi tapa saavuttaa nämä tavoitteet. Esiintymistilanteet voivat myös tuoda onnistumisen iloa lapsille ja auttaa heitä kehittämään itsetuntoaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 44-46.)

Perusopetuksen opetussuunnitelmassa (2014) mainitaan, että on tärkeää, että esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstö työskentelee yhdessä, jotta lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen sujuu hyvin. Tämä edellyttää oppimisympäristöjen, toimintatapojen ja ohjaavien asiakirjojen molemminpuolista tuntemista. Yhteistyö huoltajien kanssa on myös keskeistä, ja sen avulla voidaan luoda keskinäistä luottamusta. Laaja-alaisen osaamisen perusta luodaan esiopetuksessa ja sitä edeltävässä varhaiskasvatuksessa sekä perusopetuksen ensimmäisten vuosien aikana. Opettajien yhteistyö varmistaa, että lapsen kehityksen tarpeet otetaan huomioon ja, että lapsi saa tukea kaikilla osa-alueilla. (POPS 2014, 26.)

Oppilaan osaamisen kehittyminen edistää hänen itsensä tuntemistaan ja arvostamistaan, mikä auttaa häntä muodostamaan oman identiteettinsä. Tämä voi tapahtua esimerkiksi oppimalla uusia taitoja, löytämällä omia mielenkiinnon kohteita ja saavuttamalla tavoitteita. Lisäksi oppilaan osaamisen kehittyminen edistää kestävästä elämäntapaa, joka tarkoittaa esimerkiksi ympäristön huomioimista ja vastuullista toimintaa. Tämä voi tapahtua esimerkiksi opettamalla oppilaille kestävän kehityksen periaatteita ja kannustamalla heitä toimimaan kestävän tulevaisuuden puolesta. (POPS 2014, 20-24.)

Varhaiskasvatuksessa musiikilla on mielestäni tärkeä rooli ja varsinkin laulamista tulisi harjoittaa enemmän eri tilanteissa, sillä laulun avulla on mahdollista harjoitella uusia asioita sekä keskittyä vaadittaviin tehtäviin. Toimiessani varhaiskasvatuksen opettajana lauloin usein lapsille erilaisissa arkisissa tilanteissa, joka vaati joko keskittymistä tai uuden asian oppimista.

Huomasin, että laululla on suuri merkitys sekä oppimisessa että ymmärtämisessä. Varsinkin lapsilla, joilla on kielellisiä haasteita, laulu auttaa heitä jäsentämään omaa toimintaa.

3 MUSIIKINOPETUS LUOKANOPETTAJAKOULUTUKSESSA

Kasvatuksessa on tavoitteena siirtää jälkeläisille hyväksytyjä arvoja ja ihanteita. Tämä on tapahtunut musiikin avulla, joka on ollut osa kasvatusta eri aikakausina. Musiikin rooli opetuksessa on muuttunut yhteiskunnan tilanteen mukaan. (Suomi, 2009.) Yksi tärkeä tavoite peruskoulun musiikinopetuksessa on innostaa oppilaita musiikin pariin ja kannustaa heitä aktiiviseen musisointiin. Musiikinopettajilla on tässä merkittävä rooli, sillä he voivat vaikuttaa oppilaiden musiikkisuhteen muotoutumiseen ja motivoida heitä omatoimiseen musisointiin. Tämä on yksi tärkeä tehtävä koulun musiikkikasvatuksessa, johon peruskoulu velvoittaa. (Kosonen, 2009.)

Vuonna 1866 annettu kansakouluasetus painotti syventävämpää ja monipuolisempaa opetusta, mutta päävastuu opetuksesta oli edelleen kirkon ja kodin harteilla. Kaupungeissa asetuksen myötä siirryttiin kansakouluihin, mutta maaseudulla ei opetuksen tila juurikaan muuttunut. 1800-luvun lopulla perustetut kansakoulut opettivat kuitenkin maaseudun väestölle keskiluokkaisia arvoja ja modernin kansalaisen ihanteita. Suomessa oppivelvollisuus tuli voimaan vasta vuonna 1921, jonka jälkeen koulunkäynti ei ollut enää vapaaehtoista. (Tuomaala 2010, 20.)

Kansakoulun opetuksen toteuttaminen vaati päteviä opettajia, joten Cygnaeus ehdotti suomenkielisen seminaarin perustamista Jyväskylään sen keskeisen sijainnin vuoksi. Hän piti musiikin asemaa kasvatustekijänä tärkeänä, ja siksi seminaariin pääsy edellytti myös laulutaitoa niille, jotka halusivat tulla kansakoulunopettajiksi. (Suomi, 2009.) Jyväskylän seminaari oli sisäoppilaitos, jossa oli erilliset osastot miehille ja naisille. Yksi seminaarin monista oppiaineista oli laulu ja soitanto, joka oli tärkeä osa opetussuunnitelmaa. (Nurmi, 1995.) Erik August Hagfors (1827-1913) nousi kansakoulun laulunopetuksen uranuurtajaksi, kun hän Jyväskylän seminaarin ensimmäisenä musiikinlehtorina joutui tekemään perustavaa työtä, sillä Suomessa ei ollut alan kirjallisuutta (Suomi, 2009).

Vuonna 1866 opettajaseminaari sisälsi laulua ja soittoa kuusi tuntia viikossa ensimmäisinä kolmena opiskeluvuonna ja kaksi tuntia viikossa viimeisenä vuonna. Tämä oli seminaarin suurin tuntimäärä kaikista oppiaineista. Seminaarissa opiskeltiin soittoa, jossa keskityttiin erityisesti pianon ja harmonin soittoon. Lisäksi laulutunnit sisälsivät koraaleja ja huvilauluja. Musiikin teoriaan kiinnitettiin runsaasti huomiota ja siinä käsiteltiin erilaisia teemoja, kuten intervaleja, sävellajeja ja sointuja. Seminaarissa oli monipuolinen musiikin opetus, joka kattoi kaikki musiikin osa-alueet. (Nurmi, 1995.)

Koulussa laulunopetuksen yhteys hengelliseen kasvatukseen on ollut vahva ja virsilaulu on ollut keskeinen ja lähes ainoa opetussisältö, Kosonen (2019) toteaa. Tämä on liittynyt kirkon merkittävään rooliin koulutuksen järjestäjänä. Laulutunnin sisältö muuttui 1900-luvun alkuvuosina. Virsilaululle ei ollut enää erikseen varattua 20 minuutin osuutta tunnin kulusta, mutta virret ja hengelliset laulut kuuluivat edelleen tärkeänä osana lauluohjelmistoon. Aksel Törnuddin lauluopissa (1913) kuvataan laulutunnin kulku kolmeosaiseksi: ensimmäinen osuus oli äänenmuodostusharjoituksia, toisessa osuudessa kerrattiin vanhoja lauluja sekä opeteltiin uusia lauluja ja kolmannessa osuudessa käsiteltiin uusia tehtäviä, kuten tekstin, melodian ja loppukäsittelyn harjoittelua. (Kosonen 2019, 10.)

Valtasaari (2011) toteaa, että 1960-1970-lukujen taitteessa oppikoulussa tapahtui muutos, kun laulutunneista tuli monipuolisempia musiikkitunteja. Martti Helan laatima liite laulunopetukseen liittyvistä erityiskysymyksistä löytyy Kansakoulun opetussuunnitelmakomitean mietinnön II 1952 (336-348) sisältä. Kyseissä liitteessä kuvaillaan metodia, jonka opettajien tulisi käyttää ala- ja yläkoulussa laulujen melodian ja rytmien opetuksessa. Lisäksi vuoden 1952 mietinnössä on osio, joka käsittelee yksilöityjä äänenmuodostus- ja artikulaatioharjoituksia, joita harjoitettiin koko äänialueen ja kaikkien äänen rekistereiden kohdalla. Hela viittaa laulunopetuksen opetussuunnitelmassa Aksel Törnuddin ääniharjoituksiin. Törnuddin teoksessa ”Kansakoulun lauluoppi” annettiin opettajille tietoa ja ohjeita laulunopetuksesta ja lauluinstrumentin fysiologisesta toiminnasta sen aikaisen tiedon mukaan. Opas oli arvokas opettajille, jotka halusivat kehittää ja parantaa opetustaan laulunopetuksessa. Peruskoulun opetussuunnitelmakomitean mietinnön II (1970) ainekohtaisissa opetussuunnitelmissa mainitaan, että musiikinopetuksen ensimmäisenä tavoitteena on luonnollinen äänenkäyttö puheessa ja laulussa. Oppilaita perehdytetään ajankohtaiseen lauluaineistoon ja ohjataan mahdollisuuksien mukaan soittimien käyttöön. Musiikinopetuksen tavoitteena on totuttaa oppilaat yhteistoimintaan musiikin parissa koulussa

ja ohjata heitä myös harrastamaan musiikkia koulun ulkopuolella. Tämä tarkoittaa sitä, että opetusta suunnitellaan niin, että oppilaat saavat mahdollisuuden oppia ja harjoitella musiikkia yhdessä muiden kanssa, mutta myös löytää oma tapansa nauttia musiikista ja kehittää omaa musiikkiharrastustaan. (Valtasaari 2011, 20-21.)

Valtasaari (2011) mainitsee, että 1980-luvulla alettiin kehittää ensimmäistä kertaa kuntakohtaisia opetussuunnitelmia. Vaikka tarkoituksena oli helpottaa opetuksen suunnittelua ja kehittämistä paikallisesti, nämä opetussuunnitelmat johtivat myös alueelliseen eriarvoistumiseen ja eritasoisten resurssien käyttämiseen koko valtakunnan tasolla. Opetussuunnitelmien pääpaino oli kuitenkin edelleen yleissivistävyudessa, vaikka oppilaiden omakohtaisia elämyksiä alettiin arvostaa enemmän. Musiikkia opetettiin yhden viikkotunnin verran peruskoulun 1-9. luokilla ja musiikkiluokilla musiikkia opetettiin 3 viikkotuntia. Vuoden 1985 peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa ensimmäistä kertaa mainitaan ihmisen ääni 7-9. luokan opetussuunnitelmassa. Ihmisen ääni on tarkastelun kohteena ja opetuksessa käsitellään muun muassa äänialoja, äänen käyttöä ja äänen ominaisuuksia. Vasta 9. luokalla opetukseen lisätään luovan toiminnan projekti, joka kannustaa oppilaita luomaan omaa musiikkia ja harjoittelemaan esiintymistä. Laulamislle ja äänenkäytölle ei kuitenkaan varsinaisesti asetettu taidollisia tavoitteita 1980-luvun opetussuunnitelmassa. (Valtasaari 2011, 22.)

Vuoden 1994 peruskoulun opetussuunnitelmauudistus muutti radikaalisti musiikin asemaa oppiaineena, mainitsee Valtasaari (2011). Valinnaisuus lisääntyy ja koulujen musiikinopetus muuttuu oppilaskeskeisemmäksi. Musiikista tulee valinnainen oppiaine peruskoulun 8. ja 9. luokilla. Musiikkikasvatuksen tärkein tehtävä on antaa oppilaille perustiedot ja -taidot musiikin parissa sekä auttaa heitä ymmärtämään musiikin merkitys kulttuurille. Opetussuunnitelmassa korostetaan laulamisen iloa ja terveen äänenkäytön tärkeyttä. Opetuksen tavoitteena on ohjata oppilaita käyttämään ääntään terveellä tavalla, mutta terveen äänenkäytön ominaispiirteitä tai toteutustapoja ei määritellä tarkasta. Oppilaita ohjataan löytämään oma äänensä ja kehittämään sitä sekä heitä rohkaistaan käyttämään ääntään monipuolisesti ja ilmaisuvoimaisesti. (Valtasaari 2011, 22.)

Valtasaaren (2011) mielestä vuoden 2004 peruskoulun opetussuunnitelman perusteiden musiikkikasvatuksen tavoitteissa korostetaan entistä enemmän äänenkäytön merkitystä, vaikka opetuksen resursseja ei ole lisätty. Ala-asteikäisten tavoitteena on oppia luontevasti käyttämään

omaa ääntään ja ilmaisemaan itseään laulamalla, soittamalla ja liikkumalla ryhmässä ja yksin. Tarkoituksena on, että he pystyvät osallistumaan yhteislauluun ja hallitsevat lauluohjelmiston osaksi jopa ulkoa. (Valtasaari 2011, 22.)

Kosonen (2019) toteaa, että viime vuosikymmeninä on tapahtunut muutos, jossa soittimet ovat tulleet yhä tärkeämmiksi laulun rinnalle ja jopa tilalle. Oppiaineen nimi on muuttunut laulusta musiikiksi ja valitettavasti musiikin, kuten muidenkin taito- ja taideaineiden yleissivistävän opetuksen osana on nykyään puolustettava asemaansa. (Kosonen 2019, 1.)

3.1 Musiikin monialaiset opinnot

Lindebergin (2005) tutkimuksessa käsitellään nuorten aikuisten laulamiskokemuksia ja niiden vaikutusta opettajaksi opiskeleviin. Haastateltavat ovat sekä musiikkia harrastaneita että ilman musiikkitaustaa olevia. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että laulaminen on hyvin henkilökohtainen ja herkkä aihe. Useat vastaajat haluavat tulla huomatuksi ja saada arvostusta laulutaidostaan. On selvää, että laulaminen on arka asia monille, sillä arvostelun saaminen tai sen puuttuminen voi herättää voimakkaita tunteita. Vaikka palaute laulusta halutaan, on tärkeää, että se muotoillaan positiivisella tavalla, ja rakentavan palautteen tulisi perustua kehuihin.

Päiväkodin ja koulun musiikkitunneilla sekä lasten laulamisen opettamisessa tarvitaan musiikin taidollisia valmiuksia. Lindebergin (2005) tutkimuksessa selvisi, että monet kokivat epävarmuutta omista kyvyistään opettaa laulamista lapsille, sillä he eivät ehkä tunne hallitsevansa tarvittavia taitoja riittävän hyvin. Tutkimuksessa havaittiin, että alakoulun laulamiseen liittyvät kokemukset olivat pääosin myönteisiä ja opettaja rooli oli korostunut monissa kertomuksissa. Erityisesti alakoulun opettajan positiivinen asenne ja ilmapiiri olivat tärkeitä tekijöitä, sillä ne välittyivät oppilaisiin ja innostivat heitä laulamiseen.

Jyväskylän yliopiston luokanopettajakoulutuksen kandidaatti- ja maisterikoulutuksen opetussuunnitelmassa (2020-2023) musiikin oppiaine sisältyy perusopetuksessa opettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaisiin opintoihin. Kokonaisuudessaan kyseiset opinnot ovat laajuudeltaan 60 opintopistettä, joista musiikin osuus on neljä opintopistettä. Musiikin kurssi käsittelee musiikin opettamista opetussuunnitelmassa monesta eri näkökulmasta, kuten

musiikillisen toiminnan, ilmaisun ja kuuntelun pedagogiikasta, luovuudesta ja kulttuurikasvatuksesta sekä omasta musiikillisesta osaamisesta. Tämän lisäksi kurssi auttaa pohtimaan opettajuutta musiikin opettamisen kannalta. Opintojaksokuvauksessa ilmenee, että opintojakson suoritettuaan opiskelija pystyy soveltamaan erilaisia musiikin pedagogisia työtapoja käytännössä. Tavoitteena on auttaa opiskelijaa ymmärtämään musiikin oppiainetta ja nähdä sen laaja-alainen yhteys oppimiseen. Lisäksi opiskelija osaa nuotinluvun perusteet ja pystyy kehittämään taitojaan musiikkikasvatusteknologian avulla. Opetussuunnitelman mukaan opiskelija oppii myös rytmi-, melodia- ja sointusoittimien käytön perusteita ja osaa säestää helppoja koululauluja niin sointumerkeistä kuin nuoteista. Opiskelija pystyy hyödyntämään musiikkia osana kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia, sekä toimimaan musisoivan ryhmän jäsenenä. Opiskelija kehittää musiikillisia taitojaan ja kykyään soveltaa niitä luovasti. Hän osaa ottaa vastuun omasta musiikkisuhteestaan ja kehittämään omaa musiikkipedagogista ajatteluaan. Opiskelija oppii ymmärtämään luovuuden, esteettisen kasvatuksen ja kulttuurikasvatuksen merkityksen lapsen kehityksen kannalta. Lisäksi opiskelija oppii refleктоimaan omaa oppimistaan ja kehittämään itseään musiikin parissa. (Jyväskylän yliopisto, 2020-2023.)

Neljän opintopisteen kurssin tavoitteet ovat melko suuret, ottaen huomioon opintopistemäärän. Kurssin sisältö on jaettu puoliksi suurryhmäopetuksen ja pienryhmäopetuksen kesken. Suurryhmäopetuksessa keskitytään musiikin pedagogisiin työkaluihin ja pienryhmäopetus keskittyy enemmän soittoon.

Henna Suomen (2019) tutkimuksen tavoitteena oli tutkia, kuinka hyvin tulevat luokanopettajat pystyvät toteuttamaan perusopetuksen opetussuunnitelman vaatimuksia musiikin opetuksessa. Tämä edellytti tarkastelua tulevien opettajien musiikillisesta osaamisesta ja kyvystä soveltaa sitä opetustyöhön. Opiskelijoiden musiikillisen osaamisen taso oli keskimäärin kohtalainen. Heillä oli melko hyvä tietämys erilaisista musiikkilajeista sekä länsimaisesta musiikista, nuottiviivastosta ja musiikin käsitteistä. Opiskelijat arvioivat musiikilliset taitonsa yleisesti ottaen kohtalaisiksi, mutta kuitenkin yksilölliset erot taitojen tasossa osoittautuivat merkittäviksi. Aikaisempi musiikkiharrastuneisuus vaikutti selkeästi taitojen tasoon, ja tietämys musiikista ja sen perusteista näytti olevan vahvasti yhteydessä musiikillisten taitojen kehittymiseen.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että tulevat luokanopettajat arvioivat keskimäärin kohtalaisesti valmiuksiaan toteuttaa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden musiikinopetukselle

asettamia sisältöjä vuosiluokilla 1-4 ja vain välttävästi vuosiluokilla 5-6. Suomen (2019) mukaan tutkimuksen tulokset osoittavat, että nykyinen luokanopettajakoulutus ei tue opiskelijoiden musiikillisen kompetenssin saavuttamista riittävästi, sillä vain viidesosa opiskelijoista arvioi olevansa melkein päteviä tai päteviä opettamaan musiikkia alakoulussa. Suomi (2019) myös toteaa, että monille opiskelijoille musiikin opettaminen voi olla erittäin haasteellista tai jopa mahdotonta, vaikka koulutus antaa valmiudet opettaa kaikkia taide- ja taitoaineita luokanopettajiksi valmistuville. (Suomi, 2019.)

Musiikin monialaisissa opinnoissa keskitytään pääasiassa koulusoittimien soittotekniikoiden harjoitteluun sekä musiikkiliikuntaan, kehorytmiikkaan ja ryhmäsoiton opetteluun. Laulamiseen liittyvissä sisällöissä opiskelijat huomioivat erityisesti äänenkäytön ja laulutekniikan, sillä yli puolet opiskelijoista kokee laulamiseen liittyvän sisällön olevan vähäistä tai kokonaan puuttuvaa. Musiikilliset taidot kehittyvät yksilöllisesti ja eri aloilla voi olla erilaisia vahvuuksia ja kehityskohteita. Tutkimus osoittaa, että vain kolmasosa tuntee melko hyvin tai hyvin vuosiluokkien 1-6 lauluohjelmiston, ja vajaalla kolmasosalla on vähemmän tuntemusta ohjelmistosta. (Suomi, 2019.) Saa laulaa! 4-opettajan oppaassa (2012) painotetaan, että laulamiseksi on tärkeää hallita äänenkäytön perusteet ja laulutekniikka. Suomen (2019) tutkimuksessa yli puolet vastaajista ilmoitti, että koulutuksessa ei ole riittävästi laulutekniikan ja äänenkäytön perusteiden sisältöjä, ja sama määrä vastaajista arvioi valmiutensa näissä taidoissa vähäisiksi. Vain viidesosa vastaajista tunsikin melko hyvin tai hyvin laulun opettamisen menetelmiä. Puolelle opiskelijoista nämä menetelmät olivat jääneet heikommin tunnetuiksi. Lauluopettamiseen liittyvien sisältöjen osuus musiikin monialaisissa opinnoissa oli yleisesti ottaen melko vähäinen. (Suomi, 2019.)

Musiikillinen identiteetti ja kulttuurinen suhde ovat tärkeitä osioita kokonaisvaltaisesta kasvusta. Musiikin perustiedot ja -taidot ovat avainasemassa näiden tavoitteiden saavuttamisessa. Peruskoulun opetussuunnitelman mukaan jokainen oppilas on oikeutettu musiikilliseen perussivistykseen, joka auttaa heitä kehittämään omaa musiikillista identiteettiään ja kulttuurista suhdettaan. Peruskoululaisilla on oppivelvollisuus ja koulutuksen järjestäjällä on vastuu varmistaa asianmukaisen musiikinopetuksen järjestäminen pätevillä ja muodollisesti kelpoisilla opettajilla. (Kosonen, 2009.)

3.2 Kaksoiskelpoisten koulutus

Alkaen kelpoisuusasetuksen (578/1995) voimaantulosta, on käynnistetty koulutusohjelma, joka mahdollistaa musiikin- ja luokanopettajakelpoisuuden, toteaa Kosonen (2023). Opetussuunnitelmissa on ollut yhden perus- ja aineopintokokonaisuuden verran instrumenttiopintoja musiikkikasvatuksessa. Tämä perinne on jatkunut koulutuksen alusta asti Sibelius-Akatemian musiikin aineenopettajakoulutuksessa. Koulutuksen rakenteen muuttaminen niin, että instrumenttiopinnot ovat osa oppiaineen perus- ja aineopintokokonaisuutta herätti aluksi hämmennystä myös omassa opettajakunnassa. (Kosonen, 2023.)

Kosonen (2023) mainitsee, että vuonna 1997 käynnistyi toisen opetettavan aineen koulutus, joka sovellettiin silloiseen opetussuunnitelmaan. Musiikkikasvatuksen ja opettajankoulutuksen tiiviimpi yhteistyö johti siihen, että päädyttiin kehittämään opetussuunnitelmaa, joka mahdollistaa kahden aineen opettajakelpoisuuden yhden aineen opettajakoulutuksen rinnalla. Tämä uusi opetussuunnitelma hyväksyttiin helmikuussa 2004. (Kosonen, 2023.)

Musiikkikasvatuksen opintoihin valitseminen edellyttää musiikillisen osaamisen ja monipuolisuuden osoittamista erillisessä valintakokeessa, määrittää Koistinen (2023). Tämä valintakoe on osoittautunut tärkeäksi laadunvarmistajaksi musiikkikasvattajan tehtävässä myös silloin, kun musiikkikasvatus on toisena opetettavana aineena. Kevään 2004 opiskelijavalinnoissa valittiin ensimmäiset luokanopettajaopiskelijat, jotka aloittivat musiikkikasvatuksen perus- ja aineopintojen suorittamisen. Tämän myötä musiikkikasvatusta opiskelevilla avautui mahdollisuus hakea POM-opintoihin, jotka antavat luokanopettajakelpoisuuden. Tämä aikakausi, jossa opiskelijat voivat suorittaa kaksi eri opettajakelpoisuutta, ”muka- ja luokokaksosten aikakausi”, alkoi vuonna 2004 ja jatkuu edelleen. Kaksoiskoulutus mahdollistaa musiikinopetuksen peruskoulun alaluokilla, mikä on tärkeää, sillä se tarjoaa alakoulun oppilaille ammattitaitoisen musiikinopetuksen. Tämä on entistä tärkeämpää, sillä pelkkä luokanopettajakoulutuksen musiikinopetus ei enää yksinään pysty turvaamaan riittävää musiikin opetusta. Kaksoiskoulutus mahdollistaa siis musiikinopetuksen antamisen luokanopettajan tehtävien ohella, mikä on suuri etu oppilaille. (Kosonen, 2023.) Nuutinen (2023) toteaa, että kaksoskoulutuksesta valmistuneet ovat löytäneet erittäin hyvin töitä muun muassa musiikkiluokkakouluissa. Työllistymisen ja palautteen

perusteella kaksoiskelpoisuuden antavalla koulutuksella on selkeästi kasvava paikka musiikkikasvatuksen koulutuksessa ja työelämään sijoittumisessa. (Nuutinen, 2023.)

4 LAULAMINEN LAPSEN KANSSA

Kognitiivisen psykologian näkökulmasta melodian oppimisessa on kyse melodiassa havaittavien, peräkkäisiin ja temporaalisiin tapahtumiin liittyvien tietojen prosessoinnista, analysoi Fredrikson (1995). Tämä tarkoittaa sitä, että aivot käsittelevät melodiaa ja sen eri elementtejä, kuten rytmiä ja harmoniaa, ja yhdistävät ne yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Tämän prosessin ansioista pystymme oppimaan ja muistamaan musiikkikappaleita. (Fredrikson 1995, 57.)

Fredrikson (1995) jatkaa, että aikaisemmat kokemukset ohjaavat myöhempää havaintotoimintaa ja muokkaavat havaintoihin liittyviä odotuksia. Tämä tarkoittaa sitä, että ihmisen aikaisemmat kokemukset vaikuttavat siihen, miten hän havaitsee ympäristöään ja odottaa sen toimivan. Ilmiö on samankaltainen sekä aikuisilla että lapsilla. Ihminen kykenee ilmeisesti luontaisesti auditiiviseen erotteluun ja soivan äänen prosessointiin. Jo alle yksivuotiaat lapset reagoivat säveltason ja tempon relatiivisiin muutoksiin, mikä viittaa siihen, että he ovat jo kehittyneet havaitsemaan musiikin peruspiirteitä. (Fredrikson 1995, 61.)

Kuvio 1. Prosessi melodian oppimisesta (Fredrikson, 1995).

Tutkimusten perusteella lapset prosessoivat musiikkia muodostamalla mentaalisia rakenteita, jotka perustuvat melodian kaarrokseen ja ylöspäisiin sekä alaspäisiin liikkeisiin. Nämä rakenteet auttavat lasta käsittelemään kuulemaansa musiikkia ja ovat tärkeitä osia tiedonkäsittelyssä. Lapsille melodian kaarrokset ovat hyvin tärkeitä sekä laulun havaitsemisessa että tuottamisessa. Tutkimukset myös osoittavat, että lapset oppivat laulun aluksi melodian kaaroksina, joita voidaan kuvata kaarroskuvioina tai fragmentteina. Nämä kaarrokset auttavat lapsia hahmottamaan laulun rakenteen ja säilyttämään sen muistissa. Lisäksi

ne ovat avainasemassa laulun tuottamisessa, sillä ne auttavat lasta laulamaan oikein sävelkorkeudella ja säilyttämään laulun rytmin. (Fredrikson 1995, 57-58.)

Useiden tutkimusten mukaan lapsilla on kyky hahmottaa melodian kaarroksia jo varhaisessa vaiheessa, kokoa Autio (1995) tutkimustuloksia. Lapset erottavat melodioista parhaiten juuri melodian linjan ja siinä ilmenevät muutokset. Kun lapset ovat yli kuuden vuoden ikäisiä, he pystyvät erottamaan intervallit ja käyttävät usein mielikuvaa tonaalisuudesta kuunnellessaan melodioita. Serafinen tutkimuksessa selvisi, jota Autio (1995) referoi, että lapsi oppii erottamaan sävellajin muutokset ja hahmottamaan melodioiden tonaalisia keskuksia kuudennesta ikävuodesta alkaen. Koulun aloittamisen jälkeen melodisen informaation prosessointi kehittyy pääasiassa laadullisesti. Lisäksi kyseisessä tutkimuksessa havaittiin, että 5-6-vuotiaat lapset selvisivät testeistä suhteellisen huonosti, kun taas 10-11-vuotiaat lapset pärjäisivät erinomaisesti. Serafine, joka tutkimuksen suoritti, uskoo, että ikävuosien 8 ja 10 välillä tapahtuu merkittävä musiikkikognitiivinen kehitysaskel. (Autio 1995, 69.)

Kun lapset altistuvat erilaisille musiikillisille kokemuksille, heidän tietoisuutensa äänien korkeudesta ja pituudesta kehittyy vähitellen, Fredrikson (1995) toteaa. Tämä tapahtuu luonnollisesti ja tiedostamatta lapsen vuorovaikutuksessa ympäröivän kulttuurin kanssa. Lapset siis oppivat erilaisia taitoja huomaamattaan ja ilman erityistä opetusta, kun he ovat vuorovaikutuksessa oman kulttuurinsa kanssa. Tämä oppimisprosessi kestää noin kymmenenteen ikävuoteen asti. Meidän kulttuurissamme musiikillinen enkulturaatio tarkoittaa sitä, että lapset sopeutuvat länsimaisen musiikin yleiseen käytäntöön, jossa sävelet ovat järjestäytyneet säännöllisiin jaksoihin. (Fredrikson 1995, 61.)

Unkarilaiset musiikkikasvattajat ovat korostaneet pentatonisten laulujen merkitystä lapsen musiikillisessa kehityksessä. Heidän mukaansa pentatonisten laulujen suosiminen perustuu siihen, että pienille lapsille voi olla vaikeaa tai jopa mahdotonta tuottaa puhtaasti puolisävelaskelta. Tämä käsitys perustuu enimmäkseen uskomuksiin ja yksittäisiin pedagogisiin kokemuksiin. Kokeelliset tutkimukset aiheesta on kuitenkin suoritettu kouluikäisillä lapsilla, jotka ovat edenneet pitkälle omassa enkulturoitusmisprosessissaan. (Fredrikson 1995, 61.)

4.1 Kodály-menetelmä

Zoltán Kodály (1882-1967) syntyi musikaaliseen perheeseen Kecskemétissä vuonna 1882. Hän opiskeli niin Budapestissa kuin Berliinissä ja Prahassa. Kodály oli muusikko, musiikinopettaja, kansanperinnön kerääjä ja säveltäjä. Hän sävelsi ensimmäisen teoksensa jo nelivuotiaana. Hän inspiroi ja kannusti ihmisiä nauttimaan musiikista sekä rohkaisi omia oppilaitaan etsimään vahvuuksiaan ja työstämään niitä eteenpäin. Kodály'n ensimmäisiä kasvatustapoja oli muun muassa ”ei kansaa opettamaan, vaan kansalta oppimaan”. (Tuuliala 1982.)

Musiikki on ennen kaikkea nautinnon ja hyvän olon lähde. Musiikki vaikuttaa suuresti ihmisen kasvuun ja kehitykseen sekä ihmisen koko persoonallisuuteen ja asenteisiin. Ihminen tarvitsee musiikkia ollakseen täydellinen. (Suomen Kodály-seuran tiedotuslehti, 1986.) Szilvay (2010) toteaa artikkelissaan, että Kodály-menetelmässä on hyvin tärkeää käynnistää systemaattinen musiikkikasvatusta jo lapsuudessa. Kodály'n opetusmenetelmään kuuluu laulun tärkeyden korostaminen ja sen asettaminen etusijalle. Hän uskoo, että ihmisääni on kaikkein demokraattisin soitin maailmassa, joka on kaikille ilmaista ja inhimillisyytensä vuoksi kauneinta. Kansanmusiikin tulisi olla kaiken musiikinopetuksen perusta, sillä kansanmusiikista löytyy aitoja inhimillisiä tunteita ja se heijastaa ihmisten aitoa elämää. Kodály uskoi myös, että kansanmusiikin arvo ei ole sidoksissa aikaan. Myös musiikkikasvatusta tulisi edetä vähitellen ja opetuksessa tulisi käyttää relatiivista solmisaatiota musiikillisen luku- ja kirjoitustaidon opettelemiseksi. Lisäksi laulun opettelu tulisi tapahtua ennen soitinopetusta ja myöhemmin laulun tulisi kulkea soiton rinnalla. Tällainen yhdistelmä kasvattaisi inhimillisiä ja sivistyneitä taiteilijoita. (Szilvay, 2010.)

Kodály on todennut: ”*Musiikinopetuksen perimmäinen tarkoitus ei ole vaan musiikillinen kehitys, vaan inhimillisyyden herättäminen ihmiskunnassa musiikin kautta*”. Tämän vuoksi Kodály piti musiikin opiskelua erikokoisissa ryhmissä erittäin tärkeänä monesta syystä, mainitsee Szilvay (2010). Ensinnäkin, eri osien laulaminen ja soittaminen ryhmässä kehittää puhdasta intonaatiota ja kurinalaista rytmiä, mikä on erittäin tärkeää musiikin opettelussa. Toiseksi, ryhmässä opiskelu auttaa ymmärtämään musiikin yhteiskunnallista roolia, sillä musiikki on tärkeä osa kulttuuriamme ja yhteisöämme. (Szilvay, 2010.)

Kodály-metodissa keskeisenä teemana on se, että muusikolla tulee olla harjaantunut korva, äly, sydän ja sormet, joita kaikkia tulee kehittää yhtäaikaaisesti ja tasapainossa keskenään. Kodály'n tärkeimpiä ajatuksia on, että jokainen ihminen voi oppia laulamaan. Jos osaa puhua, osaa myös laulaa. Musiikillisia kokemuksia tulee saada jo heti syntymästä tai oikeastaan jo 9 kuukautta ennen syntymää. Mitä aikaisemmin lapsi saa musiikillisia kokemuksia, sitä paremmin hän oppii muistamaan perusasiat musiikista, kuten rytmikuviot ja melodiat. (Szönyi 2012, 26-27.)

Kodály'n perusajatus oli, että laulamisen tulisi olla osa meidän arkipäiväämme eikä olla läsnä vain juhlatilaisuuksissa. Forrai (1988) täsmentää, että laulu on ensimmäinen ja tärkein instrumentti Kodály-metodissa. Kun laulaminen sujuu, on helpompi opetella soittamaan myös muita instrumentteja. Laulaminen tulee yhdistää pienten lasten kanssa leikkeihin ja peleihin. Musiikin tahtiin liikkuminen kehittää kehotuntemusta. Liikkuminen ja leikkiminen ovat lapselle luontevia tapoja toimia, jolloin musiikki tulisi yhdistää osaksi liikkumista. Näiden avulla lapsi voi kasvaa tasapainoiseksi, sopeutua uusiin tilanteisiin sekä oppia sosiaalista käyttäytymistä ja tunteiden ilmaisua elein ja ilmein. (Forrai 1988, 14-15.) Improvisointi ja hyräily myös kehittävät lapsen itseilmaisua ja lisäävät tunteellista syvyyttä. (Ahonen 2004, 174).

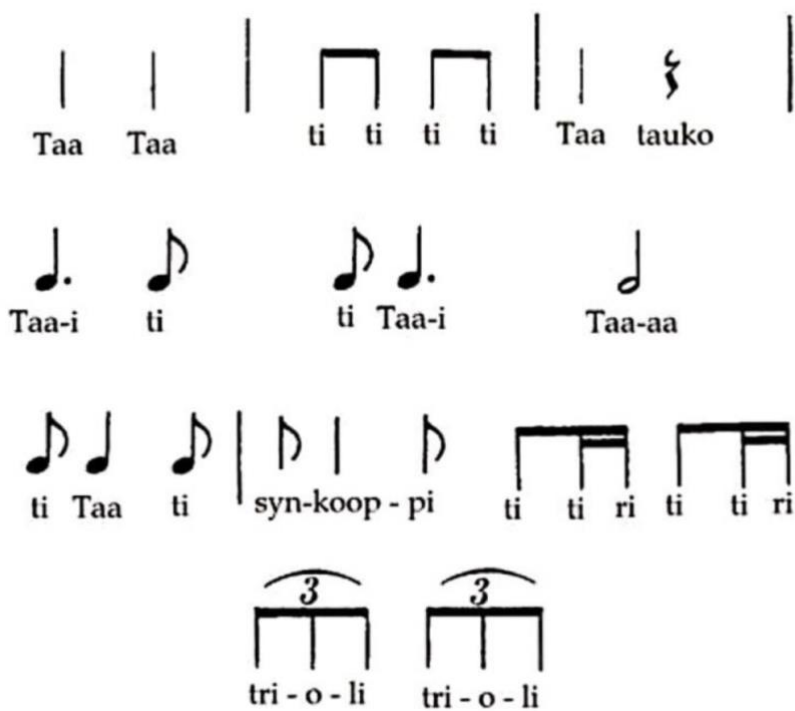
Kodály-metodin yksi osa keskittyy kulttuurin ja kansanmusiikin merkitykseen. Tärkein ajatus metodissa on, että oman kulttuurin tiedostamisen myötä ihminen oppii paremmin ymmärtämään, kuka hän itse on. Oman kulttuurin tunteminen ja tiedostaminen auttaa ymmärtämään ja oppimaan myös muita kulttuureja. (Varonen 1984.)

Näiden ajatusten sekä olemassa olevien musiikkikasvatus- ja opetusmetodien pohjalta Kodály keräsi menetelmäänsä parhaat puolet, jotka palvelivat parhaiten hänen omia tavoitteitaan. Kodály'n päätavoitteet musiikkikasvatuksessa olivat kehittää kykyä ajatella, lukea ja kirjoittaa, kehittää omaa kulttuuri-identiteetin muodostumista sekä paremmin ymmärtää muita kulttuureja, rohkaista kaikkia laulamaan, soittamaan sekä osallistumaan musiikkiesityksiin ja tuoda musiikki osaksi kaikkien elämää. Kodály'n tunnetuimpia oppimismetodeja ovat muun muassa mallista laulaminen ja ulkoopettelu, rytmitavut, liike sekä solmisointi ja käsimerkit. (Szönyi 2012, 11-12.)

4.1.1 Rytmitavut

Kodály-menetelmässä rytmit ovat tärkeässä osassa, toteaa Szönyi (2012). Rytmien opetus on lähtöisin ranskalaisen musiikkikasvattajan Pierre Galinin (1786-1822) järjestelmästä. Galinin järjestelmässä rytmitavujen avulla helpotetaan omaksumaan äänten aika-arvot paremmin. (von Creutlein, 1987.) Kodály-menetelmässä rytmitavut on yksinkertaistettu siten, että neljäsosanuottia kutsutaan TAA-tavulla, kahdeksasosanuottia TI-tavulla, puolinuottia TAA-AA-tavulla, pisteellistä neljäsosanuottia TAA-I-tavulla ja synkopoitua rytmiä tavuilla TI-TAA-TI. (Szönyi 2012, 21.)

Tavujen tehtävänä on ilmaista aika-arvojen pituuden ymmärrettävässä ja helpotetussa muodossa. Rytmitavut auttavat oppimaan niin rytmejä kuin lauluja. Lauluja voidaan harjoitella ensin rytmiminimillä ja sen jälkeen ottaa mukaan laulun sanat, kun rytmit on sisäistetty. Moni lapsi myös oppii rytmien aika-arvot helpommin rytmiminimillä kuin oikeilla termeillä. Tarkoituksena on lasten kanssa harjoitella ensin yksinkertaistetut rytmitavut, jonka jälkeen myöhemmässä vaiheessa otetaan mukaan myös aika-arvojen terminologia. (Szönyi 2012, 21.)

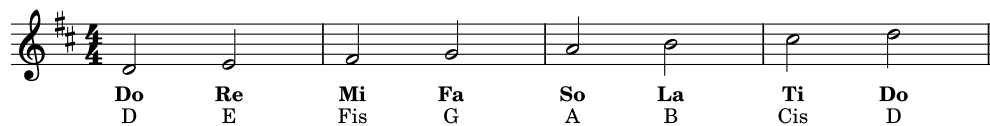

Kuva 1. Rytmiminimet Kodály-menetelmässä (Szönyi, 2012, 21)

4.1.2 Relatiivinen solmisaatio

Kodály-menetelmä keskittyy laulamiseen ja sen mahdollisuuteen, että laulamista voi oppia kuka tahansa. On tärkeää aloittaa oppiminen jo varhaisessa iässä, jotta sisäinen korva voi kehittyä ja oppia kuulemaan nuotit mielessä. Relatiivinen solmisaatio käyttää tavuja, jotka osoittavat sävelten välisiä suhteita. Duurisävellajin toonikaa eli juurisäveltä kutsutaan *DO:ksi*, kun taas mollisävellajin toonikaa kutsutaan *LA:ksi*, ja se liikkuu sen mukaan, missä sävellajissa lauletaan. Yhteinen solmisaatio-asteikko on hyödyllinen työkalu opeteltaessa yhteinäistä logiikkaa. (von Creutlein 1987.)

Solmisaatio-asteikko

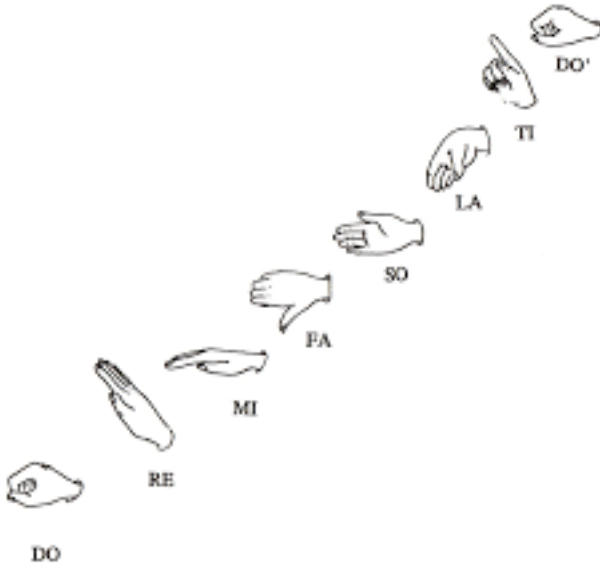

Kuva 2. Solmisaatio-asteikko ja sävelnimet Kodály-menetelmän hahmottamiseen.

Solfaus-menetelmän juuret ovat 1100-luvulla, kun munkki Guido di Arezzo (990-1050) kehitti solmisaationimet hymniin ”Ut queant laxis”, jossa jokainen fraasi alkaa aina sävelaskelta korkeammalta. Alkuperäisessä solmisaatiossa sävelet nimettiin fraasien ensimmäisten tavujen mukaan: ut, re, mi, fa, sol, la. (Harbinson, 1971.) Solmisaatio on kehittynyt vuosien aikana ja lopullisessa muodossa solmisaatio-asteikko tunnetaan tavuilla: do, re, mi, fa, so, la, ti.

Solmisaatiossa on myös mahdollista ylentää ja alentaa säveliä, jolloin tavu muuttuu sen mukaan, onko kyseessä ylennys vai alennus. Ylennettäessä tavuun tulee i-pääte, esimerkiksi do-di, fa-fi, so-si ja alennettaessa a-pääte, esimerkiksi ti-ta, mi-ma. (Szönyi 2012, 16-20)

Solmisaation apuna käytetään usein käsimerkkejä, jotka kuvallistavat solmisaationimet. Käsi liikkuu sen mukaan, miten se on suhteessa toonikaan. Sävelten kuvallistaminen auttaa hahmottamaan sävelten välisiä suhteita.

Kuva 3. Relatiivinen solmisaatio ja siihen liittyvät käsimerkit Kodály-menetelmässä (Hakkarainen, Hyytiäinen-Kesävuori, Kiiski 2002, 7).

Kodály-menetelmässä sävelet harjoitellaan tietyssä järjestyksessä, joka on luontevaa lapsen korvalle. Lapsilla on luonnostaan taipumusta laulaa tonaalisuudelle tyypillisiä intervaleja, kuten pientä terssiä, jonka johdosta solmisaation opettelu aloitetaan *so-mi*-sävelistä. Tämän jälkeen edetään pentatonisesti eteenpäin, jolloin viisi ensimmäistä opeteltavaa säveltä *so-mi-la-do-re* muodostavat pentatonisen asteikon. Pentatoninen asteikko on etenkin unkarilaiselle kansanmusiikille tyypillistä, jonka vuoksi menetelmä tukee varsinkin unkarilaiselle pedagogiikalle luontevaa tapaa oppia. Lopuksi harjoitellaan vielä loput kaksi säveltä *fa-ti*. (von Creutlein 1987.)

4.2 Orff-pedagogiikka

Musiikin perusopetuksessa laulaminen, tanssiminen ja soittaminen ovat tavallisia tapoja oppia. Yhdessä improvisaation ja luovuuden kanssa, nämä muodostavat oppimisen keinot aktiivisessa

musiikkikasvatuksessa, joka tunnetaan nimellä Orff-pedagogiikka. Näitä asioita pidetään keskeisinä asioina, sillä ne ovat osa lapsen luonnollista käyttäytymistä eli leikkimistä. (Shamrock, 1997.) Orff-Schulwerk on kehittäjänsä Carl Orffin (1895-1982) ja Gunild Keetmanin (1904-1990) luoma innovatiivinen musiikki- ja liikemenetelmä, joka kannustaa kykyä ymmärtää ja ilmaista musiikkia ja liikettä. Menetelmä sisältää erilaisia luovia opetus- ja oppimisprosesseja, jotka voivat auttaa herättämään musikaalisuuden potentiaalia. (Cunha & Carvalho 2012.)

The Musical Times (1982) artikkelissa määritellään, että Orff-pedagogiikka on musiikkikasvatusmetodi, joka keskittyy oppijan tarpeisiin ja toiveisiin. Tämä menetelmä korostaa vuorovaikutteista opetusprosessia, jossa opettaja ja oppilaat ovat tasavertaisia kumppaneita. Oppiminen tapahtuu käytännön kokemusten kautta, mikä tarkoittaa, että oppijat pääsevät tutustumaan musiikkiin ja musiikin tekemiseen itse kokeilemalla ja luomalla. Orff-pedagogiikka rohkaisee oppijoita ajattelemaan luovasti ja ilmaisemaan itseään musiikin kautta. Sen kehittäjä, Carl Orff, oli saksalainen säveltäjä ja musiikkipedagogi, jonka ajattelu on vaikuttanut merkittävästi länsimaiseen musiikkikasvatukseen. (The Musical Times 1982.)

Carl Orffin filosofia musiikkikasvatuksessa on, että sen tulee ennen kaikkea kehittää lapsen kykyä luoda musiikkia ja improvisoida, toteaa Thresher (1964). Orffin mukaan lapsia tulisi auttaa tekemään omaa musiikkia, joka kasvaa heidän omien kokemustensa kautta, kuten puhumisesta ja laulamista, liikkumisesta, tanssimisesta ja soittamisesta. Orff-pedagogiikka kannustaa oppilaita löytämään oma musiikillisen äänensä ja ilmaisemaan itseään luovasti musiikin ja laulamisen kautta. (Thresher 1964.) Orff-pedagogiikassa musiikkikäsitteitä opitaan monipuolisesti laulamalla, tanssimalla, liikkumalla ja soittamalla erilaisia lyömäsoittimia, myös kehosoitteita (Cunha & Carvalho, 2012).

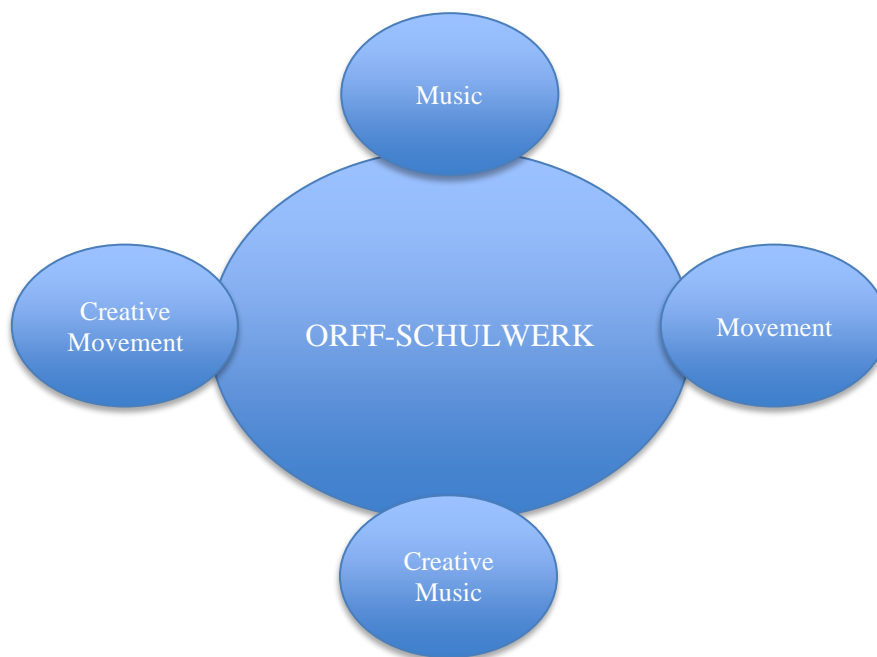
Orffin näkemyksen mukaan lasten tulisi saada luoda musiikkia itse ja aloittaa yksinkertaisesta, alkuperäisestä tasosta. Heitä tulisi rohkaista ilmaisemaan itseään musiikin ja varsinkin laulamisen kautta sekä aloittamaan perustasolta, ennen kuin heitä altistetaan hienostuneemmille musiikkityyleille tai vaikeampien soittimien opiskelulle, kuten pianolle tai viululle. (Thresher 1964.) Cunha & Carvalho (2012) ovat maininneet, että Orff-pedagogiikassa pyritään kehittämään oppilaalle elinikäisen musiikin nauttimisen perustaa kannustavassa ympäristössä. Musiikin opiskelu tapahtuu kokemalla ja osallistumalla erilaisiin musiikillisiin aktiviteetteihin, joilla stimuloidaan sekä musiikin käsitteitä, kuten rytmiä, sävelkorkeutta ja tempoa että sen

esteettisiä ominaisuuksia. (Cunha & Carvalho, 2012.) Tämä auttaa varmistamaan, että lapsi kokee musiikin omasta näkökulmastaan ja oppii ilmaisemaan itseään luovasti. Tarkoituksena on johdattaa lasta vähitellen luonnollisista rytmeistä toimintaan, josta kasvavat melodiat ja yksinkertaiset harmoniat. Opetettava kappale tulisi opettaa osio kerrallaan edeten rytmistä melodiaan ja melodiasta harmoniaan, jotta lapsi voisi oppia kappaleen, ei vain mekaanisesti, vaan kokonaisvaltaisesti. (Thresher 1964.) Orff-pedagogiikkaa kuvataan usein ”perusluonteisena” musiikintekemisenä, joka vaatii materiaaleilta yksinkertaisuutta ja luonnollisuutta, ja jotka tarkoituksellisesti ovat lähellä lasten ajatus- ja fantasiamaailma (Shamrock 1997).

Orff-pedagogiikkaa voidaan käyttää oppimiskokemuksen suunnittelun mallina, joka keskittyy erityisesti musiikilliseen oppimiseen ja laulamiseen. Samalla se kuitenkin vaikuttaa myönteisesti myös kulttuuriseen ja sosiaaliseen oppimiseen. (Shamrock 1997.) Thresher (1964) mainitsee, että musiikkikasvatuksen tavoitteena alakouluissa on innostaa lapsia musiikin ihmeelliseen maailmaan ja luoda kestävä kiinnostus musiikkiin koko elämän ajan. Musiikkikasvatuksella on merkittävä vaikutus lasten musiikkiasenteiden muokkaamisessa. Yksilön musiikkiasenteet voivat ratkaista sen, tuleeko musiikista tärkeä osa nuoren elämää, joka tarjoaa iloa, mukavuutta ja kulttuurista ymmärrystä. Asenteet musiikkia kohtaan kehittyvät usein lapsuudessa ja nuoruudessa, ja on harvinaista, että lapsi muodostaa nämä asenteet täysin itse. Sen sijaan lapsi todennäköisesti muodostaa asenteen itseään kohtaan musiikin suhteen. Jos hän yhdistää musiikkiin muiston, jossa hän on tuntenut kiinnostusta, onnea ja menestystä, on todennäköistä, että hänellä on myönteinen asenne musiikkia kohtaan. Jos taas lapsen kokemukset musiikista jättävät hänet tuntemaan itsensä hämmentyneeksi, riittämättömäksi tai jopa hylätyksi, saattaa pian huomata, että hänellä on negatiivinen asenne musiikkia kohtaan. Tämä voi johtua esimerkiksi ryhmän tai jopa opettajan toiminnasta. (Thresher, 1964.)

Orff-pedagogiikka on opetusmenetelmä musiikin opetukseen, joka perustuu nelivaiheeseen malliin: musiikki (*music*), luovuus (*creative movement*), liike (*movement*) ja musiikin luominen (*creative music*) (Cunha & Carvalho, 2012). Menetelmän tarkoituksena on auttaa lapsia kehittämään musiikillisia taitojaan useiden kehitysvaiheiden kautta, selvittää Shamrock (1997). Menetelmässä keskitytään aluksi äänen ja liikkeen mahdollisuuksien tutkimiseen, jonka jälkeen siirrytään jäljittelyyn. Jäljittelyn tarkoituksena on kehittää rytmistä puhetta sekä kehosoitteiden perustaitoja. Jäljittelyvaiheessa harjoitellaan rytmistä ja vapaata liikkumista, laulamista ja instrumenttien soittamista. Keskiössä ovat perinteiset Orff-soittimet, kuten kellopelit,

ksylofonit ja metallofonit, nokkahuilu toimii melodiasoittimena. Kolmantena vaiheena tulee improvisaatio, jossa taitoja laajennetaan jo opituilla komponenteilla ja jokainen yksilö voi löytää uusia tapoja toimia joko yksin tai ryhmässä. Viimeinen vaihe Orff-pedagogiikassa on luominen, jossa yhdistetään kaikki aiemmat vaiheet ja luodaan uusia pieniä esityksiä. Tämä vaihe pyrkii kehittämään oppilaiden luovuutta ja antamaan heille mahdollisuuden soveltaa oppimiaan taitoja luoviin projekteihin. (Shamrock, 1997.)

Kuvio 2. Kuvaus Orff-Schulwerkin kaavamaisesta esityksestä, joka perustuu Hong Kongin Orff-Schulwerk-yhdistyksen esitykseen. (Cunha & Carvalho, 2012.)

5 ÄÄNENKÄYTÖN JA LAULUN OPETTAMINEN

Lasten laulunopetuksen tausta on pitkä ja monipuolinen. Pihkanen (2011) mainitsee, että eurooppalainen poikakuoroperinne on yksi tärkeimmistä taustavaikuttajista, ja myös kirkko on ollut merkittävä tekijä laulunopetuksessa myös Suomessa. Laulunopetuksen historiaan liittyy monia mielenkiintoisia ilmiöitä. Peruskoulu-uudistuksen myötä 1970-luvun alussa laulunopetus muuttui musiikinopetukseksi ja laulunopetus sisällytettiin suositukseksi tunneille. (Pihkanen 2011, 7.) Louhivuoren (1995) mielestä musiikinopettaja joutuu lähes päivittäin tilanteisiin, jossa hänen täytyy opettaa oppilailleen erilaisia lauluja ja sävelmiä. Vaikka nykyään musiikin opetus peruskouluissa keskittyy enemmän soittamiseen, on laulamisen kuitenkin yhä merkittävässä roolissa musiikinopetuksessa. (Louhivuori 1995, 10.) Tänä päivänä musiikin oppitunneilla käytetään monipuolisia työtapoja ja ulkopuoliset vaikutteet ovat vahvasti läsnä musiikinopetuksessa. Esimerkiksi bändisoittimien soittaminen ja mikrofonilaulanta ovat osa musiikin oppiainetta. Tämä voi kuitenkin johtaa siihen, että laulamisen rooli vähenee peruskoulun musiikintunneilla ja oppilaat eivät kehitä yhtä luontaista suhdetta äänenkäyttöön kuin kansakoulun aikana, jolloin laulu oli oma itsenäinen aineensa. (Pihkanen 2011, 7-8.) Perusopetuksen opetussuunnitelma (2014) korostaa, että opetuksen ytimessä on monipuolisten musiikillisten ilmaisutaitojen kehittäminen. Musisoinnin keskiössä ovat ensimmäiseltä vuosikurssilta alkaen laulamisen, soittaminen, kuunteleminen ja improvisoiminen. Musiikin oppiminen vaatii monipuolista tekemistä. Yhteismusisoinnissa syvennetään äänenkäyttöä, laulutaitoa sekä eri soittimien soittotaitoja. Käsitteiden ja ilmaisukeinojen oppiminen musiikissa perustuu saavutettuihin kokemuksiin niin laulamisen, soittamisen, säveltämisessä kuin muissa musiikillisissa työtavoissa. (POPS 2014, 141.)

Musiikinopetuksen maailma on muuttunut huomattavasti vuosien varrella, toteaa Henrikson (2010). Opetussuunnitelmien ja televisio-ohjelmien myötä laulamisen merkitys on muuttunut. Yksilölaulanta on noussut esille, ja yhteislaulanta on jäänyt hieman vähemmälle huomiolle. Soili Perkiö on todennut Mari Koppisen haastattelussa, että laulamisen on harvinaista kodeissa nykyään ja hänen tekemän Kultaisen Laulukirjan tavoitteena on palauttaa laulamisen perinne koteihin. Perkiön mukaan lapsen musisointi on erittäin hyvä tapa kehittää hermostoa ja parantaa

oppimiskykyä. Hän korostaa erityisesti vanhojen suomalaisten laululeikkien sisältävän paljon viisauksia. (Henrikson 2010, 244-245.)

Pihkasen (2011) mielestä kansainväliset konferenssit ja tapahtumat, jotka käsittelevät lasten laulamista, ovat yleistyneet ja internet on tehnyt tiedon lasten laulamisen opetuksesta helpommin saatavaksi. Viime vuosina erilaiset tietotekniikkaan perustuvat laitteet ovat nousseet tärkeiksi apuvälineiksi lasten laulamisen opetuksessa. Esimerkiksi karaokelaitteet ovat yleistyneet kodeissa ja monet lapset laulavat niiden mukana. Nykyään suosittuja ovat myös erilaiset tietokone- ja konsolipelit, joissa pisteitä saa laulaessaan kappaleita puhtaasti oikealta korkeudelta ja oikea-aikaisesti. Kuitenkin näissä peleissä arvioidaan ja kehitetään varsin suppeaa laulamisen osa-aluetta, eikä äänen väriin tai sen vuotoisuuteen puututa. Pelit kuitenkin innoittavat lapsia laulamaan, joka on pääasia. (Pihkanen 2011, 7-8.) Juvosen (2022) tutkimustulosten perusteella lapset laulavat arkisissa tilanteissa spontaanisti. Laulaminen ei rajoitu ainoastaan laulupajoihin tai koulun musiikkitunteihin, vaan he oppivat lauluja myös eri sähköisistä lähteistä, kuten YouTubesta, Spotifysta, televisiosta tai radiosta. Laulamista voi nykypäivänä harrastaa monissa eri sosiaalisen median alustoilla. (Juvonen 2022.)

Rauhala (2010) huomauttaa, että taideaineiden opetus on vähentynyt luokanopettajien koulutuksessa. Tämä väite perustuu Suomen musiikkineuvoston vuonna 2006 laatimaan musiikkipoliittiseen ohjelmaan, jossa mainitaan, että luokanopettajankoulutuksessa musiikin osuus on hyvin pieni, eikä se anna riittäviä valmiuksia musiikin menestykselliseen opettamiseen peruskoulussa. Opettajan laulutaito vaikuttaa alakouluikäisten äänenkäyttöön, sillä se on vain oman harrastuneisuuden varassa. Musiikin tunneilla käytettävien laulujen ääniala on suppeampi kuin kansanlauluissa tai lastenlauluissa, mikä saattaa johtaa siihen, että lapset laulavat liian matalista sävellajeista, jolloin ei osata huomioida lasten ominaista ääntä, joka on korkeampi kuin aikuisen ääni. (Rauhala 2010.)

5.1 Lapsen äänen kehitys

Pienen lapsen musiikillinen kehitys kulkee yleensä kolmen vaiheen kautta, määrittelee Ahonen (2004). Ensimmäinen vaihe on spontaanin laulun vaihe, joka alkaa noin 1–1,5 vuoden iässä. Tässä vaiheessa lapsi alkaa tuottaa oma-aloitteisesti laulua, joka on aluksi sanatonta ja ilman

tavuja. Toisessa vaiheessa, jäljittelyvaiheessa, lapsi alkaa matkia muiden ihmisten laulua ja yrittää toistaa kuulemiaan melodioita ja rytmejä. Laulujen tavut vähitellen lisääntyvät ja lapsi alkaa käyttää opittuja sanoja lauluissa. Melodiat ovat yksinkertaisia, ja intervaleja käytetään suppeasti. Yleensä melodioissa kuullaan laskevia säveliä, eikä säveljärjestelmää ole vielä havaittavissa. Kun lapsi saavuttaa noin 2,5–3 vuoden iän, hän spontaanista jäljittelee kuulemiaan lauluja ja laulaa pidempiä pätkiä. Sanat, melodia ja rytmi ovat yhdistelmiä, jotka muodostavat vapaamuotoisia lauluja. Viimeinen vaihe on tonaalisuuden omaksumisen vaihe, jossa lapsi alkaa ymmärtää sävelkorkeuksia ja sävelten välisiä suhteita. Laulun sävelmaailma kirkastuu ja äänen korkeuden vaihtelut vähenevät laulun säkeiden välillä. Tämä kehitysvaihe tonaalisuuden omaksumisessa tapahtuu usein esikoulu- ja alakouluikäisillä lapsilla. Tonaalisuus viittaa sävelten ja sointujen väliseen suhteeseen. Kun lapsi kehittää taitojaan, hän alkaa lopulta pyrkiä päättämään laulun perussäveleen eli toonikaan. Yleensä lasten laulutaitoa arvioidaan sen perusteella, kuinka hyvin he pitävät sävelkorkeuden ja -tahdin. Ikä vaikuttaa merkittävästi lapsen kykyyn laulaa puhtaasti. Esimerkiksi seitsemänvuotiaista lapsista noin 35 prosenttia laulaa epäpuhtaasti, kun taas yksitoistavuotiaana sävelpuhtaus on kehittynyt niin, että enää seitsemän prosenttia lapsista laulaa epäpuhtaasti. On siis tärkeää huomioida lapsen ikä hänen laulutaitoa arvioidessa. (Ahonen 2004, 85-90.)

Ahonen (2004) on havainnut, että lasten lauluääniala kehittyy iän myötä. Kolmivuotiaan ääniala on suunnilleen kvintti, nelivuotiaalla noin pieni seksti, viisivuotiaalla noin suuri seksti ja kuusi-seitsemänvuotiaat voivat jo laulaa oktaavin. Ääniala laajenee noin sävelaskeleen vuodessa, kun lapsi kasvaa. On huomattavaa, että samanikäisillä lapsilla voi olla suuria eroja lauluäänien kehittymisessä. Tähän vaikuttaa musiikin merkitys perheessä, kuten se, kuinka paljon kotona soitetaan, lauletaan ja kuunnellaan musiikkia. (Ahonen 2004, 99.)

Pihkanen (2011) mainitsee, että lapsilla ja aikuisilla on samanlaiset äänenmuodostusmekanismit, mutta lapsilla ne ovat vain pienemmässä mittakaavassa. Lapsen ääni on yleensä korkeampi ja heleämpi, koska heidän kurkunpäänsä sijaitsee korkeammalla kuin aikuisilla. Kurkunpään paikka saa lopullisen paikan vasta murrosiän aikana. Lisäksi lapsilla rintakehän resonanssiontelot eivät ole vielä kasvaneet täysiin mittoihinsa. Kurkunpään sijainti vaikuttaa yläpuolisen tilan, eli resonanssionteloiden, kokoon, mikä puolestaan vaikuttaa äänen sointiin ja äänenväriin. Siksi lapsen täytyy tietoisesti alentaa kurkunpäänsä kuulostaakseen ”aikuisemmalla”, jolloin ääni saa tummemman ja aikuismaisemman sävyn. Lapsen äänenlaatu muodostuu eri tavalla kuin aikuisen, sillä lapsen nielun yläpuoliset

resonanssiontelot eivät ole vielä täysin kehittyneet, joten hän joutuu hakemaan ääntä painamalla kurkunpäättään alaspäin. Kun kurkunpäää painetaan alaspäin voimakkaasti, tämä saa kurkunpään lihakset jatkuvasti jännittyneeksi, mikä estää äänihuulten vapaan liikkeen. Tämä ei ainoastaan mahdollisesti vaurioita äänihuulia, vaan voi myös johtaa vakaviin äänihäiriöihin, kuten äänihuulikyhmyihin tai pysyvään käheyteen äänen sävyssä. Alakouluikäisten lasten laulunopetuksessa olennaista on lähteä liikkeelle heidän luonnollisesta ja terveestä äänestään, eikä alkaa opettaa heti äänenmuodostusta tai teknisiä taitoja. Tavoitteena on herätellä lapsen luontainen tapa tuottaa ääntä ja antaa hänen ilmaista itseään ilmaisukykyisesti ja turvallisesti. (Pihkanen 2011, 9-10.)

Äänenmurros tapahtuu lapsilla yleensä 10–14 vuoden iässä, toteaa Koistinen (2003). Äänenmurroksen aikana kurkunpään kasvu kiihtyy hormonitoiminnan vaikutuksesta, mikä saa aikaan niskan kasvamaan pituutta. Kurkunpään rustot, erityisesti kilpirusto, kasvavat samalla kun äänihuulet pidentyvät. Tämä kaikki johtaa äänen lopulliseen madaltumiseen, kun kurkunpää laskeutuu lopulliselle paikalleen kaulan keskelle suunnilleen kolmannen ja kuudennen kaulanikaman tasolle. Äänenmurroksen aikana tyttöjen ja poikien äänihuulet kasvavat eri tavalla. Poikien äänihuulet kasvavat noin 1 cm, kun taas tyttöjen äänihuulet kasvavat noin 3 mm. Kun äänenmurros on ohi, poikien kokonaisääniala laskee noin oktaavin verran äänialueen alapäästä ja noin sekstin verran yläpäästä. Tyttöillä äänialueen muutos on huomattavasti pienempi, yleensä noin parin sävelaskelen verran. (Koistinen 2003, 98-101.)

Pojilla alkaa äänenmurros yleensä noin 10-14-vuotiaana, jatkaa Koistinen (2003), mutta se on yksilöllinen kasvuprosessi, joka voi kestää 4-8 vuotta. Useimmilla pojilla äänenmurros tapahtuu glissando-äänienmurroksena pidemmän ajanjakson aikana. Äänenmurroksen aikana voi laulaa, jos se ei tunnu epämukavalta, mutta on tärkeää, että opettaja tietää, miten ääntä käytetään oikein. Tällöin äänenkäytön tulisi olla kevyttä ja tuettua äänenmurroksen aikana. Laulamisen tukeminen vaatii rentoa ja vapaata syvähengitystä, joka on erityisen tärkeää äänenmurrosvaiheessa. Jos äänessä ilmenee paljon häiriöitä, kuten käheyttä tai katkeilua, on äänilepo tarpeen. (Koistinen 2003, 98-101.)

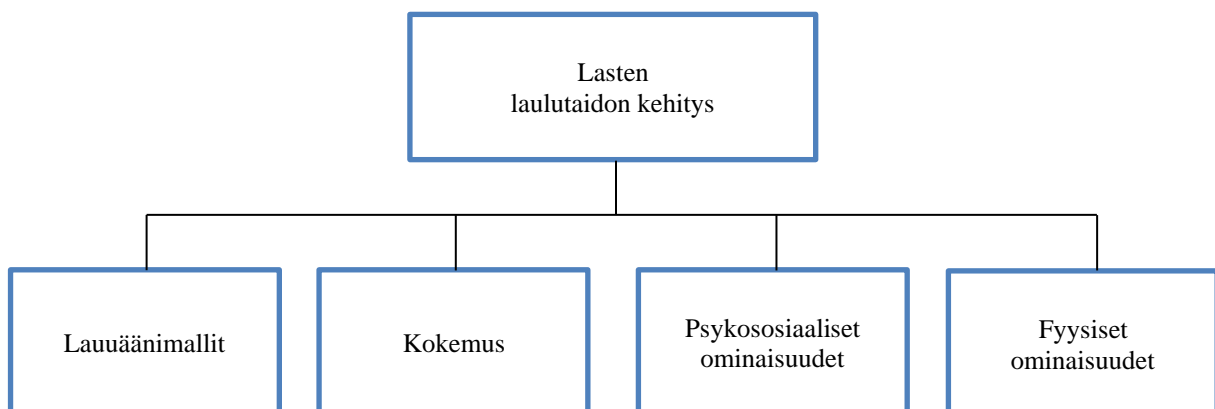
Koistinen (2003) ajoittaa tyttöjen äänenmurroksen yleisimmin 12–14 vuoden ikään, mutta sen vaikutukset eivät ole yhtä selvästi havaittavissa kuin poikien äänenmurroksen. Tilapäisesti tytön ääniala saattaa kaventua ja ääni voi kuulostaa vuotavalta. Kuitenkin äänenmurroksen jälkeen tytön ääni vakiintuu ja löytää uuden paikkansa. Opettajan on syytä olla tarkkana myös

tyttöjen äänenmurroksen aikaan, jotta muuttuviin äänihuuliin ei tule liiallista painetta ja laulamisen pohjana on terveellinen äänen kehitys. (Koistinen 2003, 100-101.)

5.2 Laulamisen opettaminen

Koistisen (2003) mielestä vapaa ja soiva ääni on tärkeä osa ihmisen ilmaisua ja henkistä hyvinvointia. Tämän saavuttamiseksi on tärkeää kiinnittää huomioita oikeaan hengitystekniikkaan, kehon rentoutumiseen ja äänenhallintaan. Vapaa ääni syntyy mielen ajatuksissa ja sen tulisi olla kantava, laaja, pyöreä, täyteläinen ja soiva. Äänen tulisi laajentua aivan hiljaisesta voimakkaaseen ilman liiallista voimaa. Jokaisella henkilöllä on oma persoonallinen äänensävy ja -väri, joka vuoksi jokaisen ääni on ainutlaatuinen. (Koistinen 2003, 10-11.)

Pihkanen (2011, 16-17) on havainnut, että monet asiantuntijat ovat korostaneet lasten laulutaidon kehittymisen kannalta sitä, että lapsen tulisi kuulla hyviä lauluäänimallia jo aivan varhaisesta iästä lähtien ja, lasta tulisi rohkaista ja ohjata laulamaan, jotta hän saisi kokemuksia oman lauluäänensä käytöstä ja voisi kehittäisi taitojaan.

Kuvio 3. Kuvaaja lasten laulutaidonkehitykseen vaikuttavista tekijöistä. (Pihkanen, 2011, 17.)

Lapsen laulutaidon kehitys koostuu Pihkasen (2011) mallin mukaan neljästä osa-alueesta, jotka ovat tärkeitä ottaa huomioon laulun opettamisessa. Lapsille laulua opettavan tulisi tarjota kuultavaksi lauluäänimalleja, jotka ovat suotuisia lapsen äänen kehitykselle. Opettaja toimii myös esimerkkinä omalla äänenkäytöllään ja hänen tulisi tiedostaa aikuisen äänen erilaisuus verrattuna lapsen ääneen. Opettajan olisi hyvä selvittää tätä eroa myös lapselle, jotta lapsi ymmärtää, miten oma ääni kehittyy. (Pihkanen 2011, 17.)

Lapsille laulua opettavan henkilön tulisi rohkaista lasta laulamaan ja tarjota lapselle mahdollisuus kokea oma äänensä kehossaan, muistuttaa Pihkanen (2011). Esimerkiksi suuressa ryhmässä ja akustisesti haastavassa tilassa laulajan on vaikea havaita omaa ääntään. Lisäksi soitinten äänenvoimakkuus tulisi pitää mahdollisimman alhaisena, jotta laulajat voisivat kuulla omaa lauluääntään. Laulun opettamisessa tulisi ottaa huomioon jokaisen laulajan yksilölliset psykososiaaliset ominaisuudet, vaikka ryhmä olisi suuri. Opettaja on avainasemassa luodessaan kannustavaa, motivoivaa ja turvallista oppimisympäristöä laulamiseksi. On myös tärkeää, että lapsille laulua opettava ottaa huomioon myös jokaisen laulajan fyysiset ominaisuudet, vaikka ryhmä olisi suuri. Esimerkiksi laulujen äänialat tulisi valita huomioiden laulajien erilaiset äänelliset ominaisuudet, jotta jokainen pääsee laulamaan mukavalla ja turvallisella tavalla. (Pihkanen 2011, 17.)

Louhivuori (1995) on havainnut, että uutta laulua opetellessa kappale olisi hyvä kuunnella useita kertoja. Näin oppilaat voivat sisäistää sen melodian ja sanoitukset. On myös hyvä miettiä etukäteen, mitkä kohdat laulussa sisältävät oppilaille vieraita melodisia aiheita, jotta opettaja voi keskittyä juuri näihin kohtiin opetuksen aikana. Jos laulussa on kohtia, jotka ovat samankaltaisia, mutta eroavat joltain osin, on tärkeää, että näitä eroja käydään läpi oppilaiden kanssa, jotta he voivat ymmärtää laulun rakennetta paremmin. Oppilaiden generointitaidot ovat keskiössä laulun oppimisessa. He arvailevat, kuinka melodia etenee, mikä auttaa heitä oppimaan laulun helpommin. Melodiadiktaattien sekä muiden sävellystehtävien harjoittelu auttavat parantamaan generointitaitoja ja näin edistävät laulun oppimista. (Louhivuori 1995, 34.)

5.2.1 Laulajan asento

Oikeanlainen asento on erittäin tärkeää, kun haluat laulaa hyvin (Pihkanen 2011, 40). Hyvä lauluasento on joustava, elävä, miellyttävä, hengittävä, iloinen, positiivinen, avoin, valpas ja vapaa liikkumaan, toteaa Koistinen (2003) kirjoittaessaan lauluasennosta. Se syntyy tietoisien kehon hallinnan ja sisäisen tiedostamisen kautta ja muodostuu sisäisesti jokaisessa solussa. Tämä mahdollistaa helpon liikkumisen ja esiintymisen. Hyvä lauluasento edellyttää kehon osien välistä yhteistyötä ja tasapainoa. (Koistinen 2003, 18.) Pihkanen (2011) muistuttaa, jos kehosi on liian jännittynyt tai rento, se voi vaikuttaa hengityselintesi toimintaan, mikä voi johtaa epätasaiseen äänihuulten sulkeutumiseen, joka puolestaan voi aiheuttaa äänihuultesi pinnalle kyhmyjä. Siksi on tärkeää löytää oikea tasapaino kehosi asennossa, jotta voit laulaa parhaalla mahdollisella tavalla. (Pihkanen 2011, 40.) Koistisen (2003) mielestä erityisesti jalkapohjat ja polvet, lantion seutu, vatsa, selkä, rintakehä, olkapäät ja niska-hartiasseutu, kädet ja pää ovat tärkeitä kehon osia, jotka vaikuttavat laulajan asentoon. Käyttämällä kinesteettistä aistia ja mielikuvista, laulajan on mahdollista oppia tuntemaan kehon osiaan ja yhdistämään ne saumattomasti toisiinsa. Tämä luo hyvän pohjan luonnolliselle liikkumiselle ja laulamiseksi. (Koistinen 2003, 18-19.)

Hyvä lauluasento on rento ja samalla ryhdikäs, ei liian jäykkä, mutta ei myöskään liian rento, ohjeistaa (Pihkanen 2011). Lauluasento on kuin tarkasti muotoiltu rakennus, jossa jokainen yksittäinen elementti on tärkeä koko rakennelman kestävyydelle, määrittää Koistinen (2003) laulajan asennosta. Yksi väärin sijoitettu osa voi kaataa koko rakennelman, joten lauluasento on huolella suunniteltava aina jalkapohjista päälakeen. Laulajan koko jalkapohjan tärkeä aistiminen on erittäin tärkeää, sillä laulajan jalat ovat kuin puun juuret, jotka tunkeutuvat syväälle maahan. Laulajan jalat automaattisesti kääntyvät hieman ulospäin, jolloin tukipinta laajenee. On tärkeää, ettei jalkateriä pakoteta sisään- tai ulospäin, vaan jokaisen tulee itse aistia ja tuntea jalkaterien luontainen paikka. (Koistinen 2003, 19.) Pihkanen (2011) on lisäksi havainnut, että polvien tulisi olla kevyesti koukussa, linjassa jalkaterien kanssa, selkä suorassa, rintakehä avoinna ja hartiat rentoina takana ja alhaalla. Kädet ovat kevyesti sivuilla ja niska pitkänä. Tämä auttaa äänen kulkeutumisessa ja vapauttaa kehon laulamiseksi. (Pihkanen 2011, 40.)

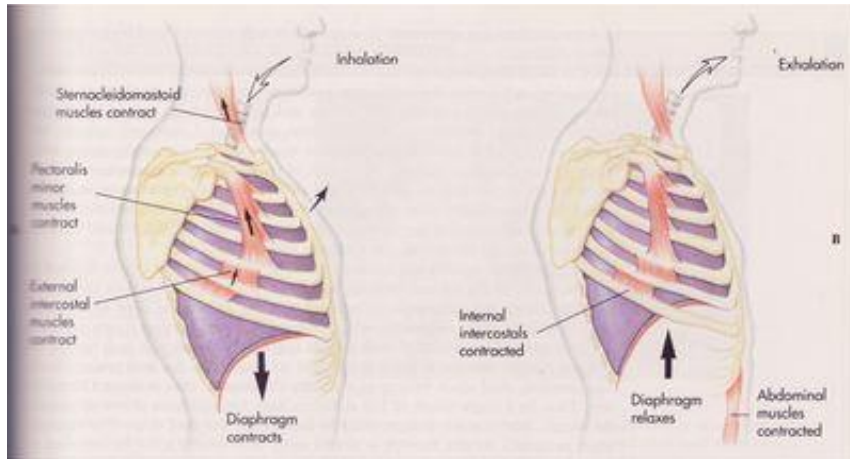

Kuva 4. Ihmiskehon luonnollinen seisoma-asento, jossa tiettyjen lihasten aktivaatio takaa kehon vakauden pitäen sen pystyasennossa Maan vetovoimaa vastaan (Ahonen, Lahtinen, Pogliani, Saarinen, Sandstrom, Suovanen, Vannini & Wirhed 1995, 291).

5.2.2 Hengitys

Koistinen (2003) muistuttaa, että hengitys on elintärkeä toiminto, jonka tarkoituksena varmistaa kehomme solujen hapensaanti. Hapen saanti on välttämätöntä solujen elintoimintojen ylläpitämiseksi ja aineenvaihdunnan käynnistämiseksi. Hengittäminen on yksi kehomme luonnollisista prosesseista, joka tapahtuu automaattisesti ilman, että meidän tarvitsee siitä tietoisesti huolehtia. Kuitenkin eri tilanteissa, kuten ääntöhengityksessä, laulussa ja puheessa, opimme säätelemään hengitystämme ja ilman virtausta kehomme läpi. Normaali aikuinen hengittää noin 12-14 kertaa minuutissa, kun taas nuoremmat hengittävät vielä nopeammin, ja vastasyntyneet voivat hengittää jopa 30-40 kertaa minuutissa. Huomioon ottaen kehomme tarpeet, hengitystiheys voi muuttua tilanteen mukaan, esimerkiksi nukkuessamme

hengitystiheys harvenee ja suurta ponnistelua vaativissa tehtävissä hengitystiheys kasvaa. (Koistinen 2003, 30.)

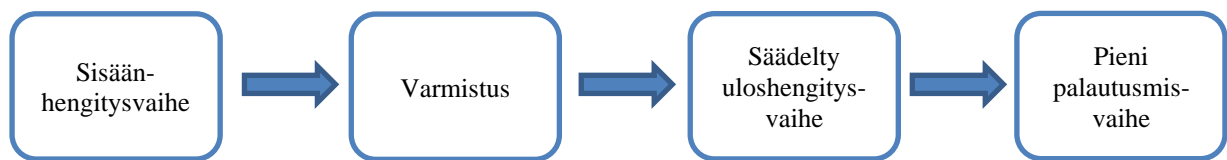
Kuva 5. Hengitykseen tarvittavat lihakset (Friedlander, 2011).

Oikean hengitystekniikan opettamisessa on Pihkasen (2011) mielestä tärkeää välttää olkapäiden kohoamista. Huono hengitystekniikka käyttää vain pienen osan keuhkojen kapasiteetista. Parempi hengitystyöskentely tapahtuu vatsan ja kylkien seudulla suuremman liikkeen kautta. Vatsan seudulle sijoittuvaa hengitystunnetta voi harjoitella menemällä lattialle makaamaan ja asettamalla painavahko kirja vatsan päälle. Tämä auttaa harjoittelemaan alas hengittämisen ajattelua, joka edistää parempaa hengitystä. (Pihkanen 2011, 41.)

Laulaessa hengitysprosessi voidaan jakaa neljään vaiheeseen, jäsentää Koistinen (2003). Ensimmäisenä on sisäänhengitysvaihe, jonka tarkoituksena on ottaa ilmaa keuhkoihin valmistautuessaan laulamiseen. Toisena on pienenpieni elimistöä valmistava tauko eli varmistus, joka auttaa kehoa valmistautumaan seuraavaan vaiheeseen. Seuraavaksi tulee säädely uloshengitysvaihe, joka käyttää keuhkojen ilmaa laulamiseen. Lopuksi on pieni palautumisvaihe, jonka aikana hengitys on rauhallista ja valmistautuu seuraavaan laulukappaleeseen. (Koistinen 2003, 35.)

Laulaessa keho hengittää nopeammin kuin levossa, muistuttaa Koistinen (2003). Tämä johtuu siitä, että laulaessa tarvitsee enemmän ilmaa keuhkoihin. Jotta keho voisi saada tarpeeksi ilmaa,

täytyy hengittää syvään siten, että keuhkot täyttyvät kokonaan. Tämä tarkoittaa sitä, että keho pullistuu ulospäin ja hengitys tuntuu aina lantionpohjassa asti. Ilmaa puhallettaessa ulos, keho pitää yleensä luontaisen pienen tauon eli varmistushetken ennen kuin aloittaa uloshengityksen. Tämä tapahtuu automaattisesti, kun hengitys on kokonaisvaltaista. Äänen tuottamisessa on tärkeää huolehtia siitä, että uloshengityksen paine on sopiva ja tasainen. Tämä auttaa saavuttamaan musiikillisen fraasin vaatimukset ja tuottamaan kauniin, rauhallisen äänen. Uloshengityksen määrää ja nopeutta voidaan tarkkailla ja säädellä tietoisesti uloshengityslihasten avulla. Kun ääni on laulettu, on tärkeää antaa lihasten rentoutua ja palautua. Pieni palautumisvaihe auttaa välttämään negatiivista lihasjännitystä, joka voi vaikuttaa seuraavan sisäänhengityksen ja äännön laatuun. (Koistinen 2003, 35.)

Kuvio 4. Laulamisen aikana tapahtuva neljän vaiheen hengitysprosessi. (Koistinen 2003, 35.)

Hengitys on jokaiselle erittäin yksilöllinen asia, ja tämän vuoksi laulaessa suositellaan laulamaan sekä nenän että suun kautta. Jos on aikaa, on paras tapa hengittää nenän kautta, sillä nenäontelo puhdistaa, kosteuttaa ja lämmittää hengitysilmaa. Laulujen fraasit eivät tarjoa usein tarpeeksi aikaa hengittää vain nenän kautta, minkä vuoksi hengityksen on virrattava sisään sekä nenän että suun kautta yhtä aikaa. Tämä auttaa pitämään hengityksen tasaisena ja vakaana laulaessa. (Koistinen 2003, 36.)

Laulaessa on tärkeää käyttää oikeaa hengitystekniikkaa. Monet uskovat, että laulajan ”tuki” on vatsalihasten jännittämistä uloshengityksen aikana, mutta tämä ei ole oikea tapa, Koistinen (2003) toteaa. Todellinen tuki tulee syvältä vatsaontelon lihaksista, joita kutsutaan hengityslihaksiksi. On myös tärkeää pitää leuka rentona, jotta ääni voi virrata vapaasti ilman jännitystä. Laulamisen aikana tietoinen lihasten jännittäminen ei auta, vaan voi päinvastoin estää laulamista aiheuttamalla kehossa hengityslukkoja. Sen sijaan hyvän laulamisen perusta on sopiva ilmanpaine ja esteetön ilmavirta hengityksen aikana. Tämä tarkoittaa, että

rentoutuminen on tärkeää, jotta ilmavirta voi kulkea helposti ja vapaasti kehossa. (Koistinen 2003, 37.)

5.2.3 Kehon hallinta

Kehon hallinta on tärkeää laulajalle, sillä se kattaa laulajan asennon, ryhdin, tasapainon ja rentouden, jäsentää Koistinen (2003). Hyvä kehon hallinta auttaa laulajaa tuntemaan kehonsa paremmin ja hallitsemaan sitä paremmin laulun aikana. Pieni lapsi, joka pystyy hallitsemaan kehoaan täydellisesti, on erinomainen esimerkki myös aikuisille. Kehon hallinnan oppiminen vaatii positiivista asennetta ja oikeaa suhtautumista omaan kehoon. (Koistinen 2003, 13.)

Koistinen (2003) jatkaa, että kehon tietoisuuden lisääminen on tärkeää, ja hyvä kehon hallinta ja äänenkäyttö kulkevat käsi kädessä. Sisäinen tukirankamme auttaa suojaamaan kehoamme ja työskentelee yhdessä lihasten kanssa, jotta voimme liikkua ja toimia parhaalla mahdollisella tavalla. (Koistinen 2003, 13.)

Äänen tuottaminen on melko monimutkainen prosessi, joka vaatii monen eri kehon osa-alueen tarkkaa yhteistyötä (Pihkanen 2011, 16). Koistisen (2003) mielestä täydellinen hengittäminen on yksi tärkeimmistä osista tässä prosessissa, ja se vaatii kehon luonnollisten lihasten ja muiden osa-alueiden vapautta liikkua esteettä. Kun kehon hallinta ja asento ovat kunnossa, hengityselimistön toiminta on optimaalista ja äänen tuottaminen tapahtuu helposti ja luonnollisesti ilman ylimääräistä energiaa. Yksinkertaisesti sanottuna, hyvä kehonhallinta ja oikea asento ovat avaimia äänen tuottamiseen. (Koistinen 2003, 15.)

Kehomme toimii harmonisesti ja optimaalisesti, kun se noudattaa luonnollista asentoaan ja kaikki tarpeeton jännitys on poissa, muistuttaa Koistinen (2003). Näin voidaan saavuttaa parhaat mahdolliset äänentoistotulokset ja hyödyntää äänihuulia, artikulaatioelimiä ja resonaattoreita täysimääräisesti. (Koistinen 2003, 15.)

Saavuttaakseen hyvän lauluasennon ja ryhdin on ensin varmistettava, että keho on rentoutunut ja lihakset venytettyjä. Tämä auttaa välttämään jännitystä ja kipua, joka voi häiritä laulamista. (Pihkanen 2011, 40.) Koistinen (2003) on havainnut, että ihmisille rentoutuminen merkitsee

sitä, että he eivät tee mitään ja ovat laiskoja. Kuitenkaan laulamissa ja kehon herättelyssä ei ole siitä kyse, vaan tietynlaisesta olotilasta, joka vaatii kehon parasympaattisen hermoston aktivoimista. Tämä voidaan saavuttaa keskittämällä ajatuksen oikeaan aivopuoliskoon, joka varastoi näkö-, avaruus-, rytm- ja musiikkimuistia. (Koistinen 2003, 15-16.) Pihkanen (2011) muistuttaa, että ennen laulamista on hyvä venytellä esimerkiksi kaulaa, selkää ja hartioita löysästi. On myös hyvä pitää taukoja ja venytellä säännöllisesti laulamisen aikana, jotta keho pysyy rentoutuneena ja valmiina tuottamaan kauniita ääniä. (Pihkanen 2011, 41.) Kehon kokonaisvaltainen hallinta on tärkeää ja sen voi saavuttaa antamalla aikaa ja kuuntelemalla kehon tuntemuksia (Koistinen 2003, 16).

5.2.4 Äänenavaus

On tärkeää valmistella ääntä ennen laulamista, varsinkin jos laulamista on suunnitteilla aikaisin aamulla tai, jos ohjelmistossa on haastavia kappaleita (Pihkanen 2011, 37.) Koistinen (2003) määrittää, että äänenavauksen tarkoituksena on luoda iloinen ja positiivinen ilmapiiri, joka edistää yhteishenkeä. Se auttaa rentoutumaan ja vapautumaan kehon ja mielen jännityksistä. Jokainen äänenavaus on myös mahdollisuus tutustua paremmin omaan itseensä ja herätellä kehoa ja mieltä laulamista varten. Kun kaikki elementit lokahtavat kohdalleen, äänenavaus saa innostumaan laulamisesta ja nauttimaan sen tuomasta ilosta ja voimasta. (Koistinen 2003, 109.) Äänenavauksella voi olla myös muita hyödyllisiä tarkoituksia kuin äänielimistön verryttely, muistuttaa Pihkanen (2011). Harjoitusten avulla voi laajentaa äänialuetta ja käsitellä erilaisia lauluteknisiä taitoja. (Pihkanen 2011, 37.) Kun puhutaan äänenavauksesta, tarkoitetaan kaiken kattavaa lähestymistapaa laulamiseen, joka sisältää kehon, mielen ja äänen rentouttamisen, virittämisen ja lämmittämisen (Koistinen 2003, 109).

Pihkanen (2011) suosittelee, että äänenavausharjoitteet valitaan käytettävän lauluohjelmiston perusteella. Hän myös suosittelee aloittamaan äänenavausharjoitukset kehon rentouttamisella ja hyvän lauluasennon hakemisella. Alussa kannattaa välttää äänielimistöön kohdistuvia suuria rasituksia, kuten hyvin korkeiden sävelien tuottamista. (Pihkanen 2011, 37.) Kun suunnitellaan äänenavausta, on tärkeää huomioida laulajan ikä, ääniala, harjoitettavien kappaleiden tyyli ja itse äänenavaustekniikan luonne, Koistinen (2003) toteaa. Äänenavaus ei ole vain tekninen suoritus, vaan myös taidetta, joka vaatii tietynlaista herkkyyttä ja ymmärrystä. On tärkeää

toistaa samoja harjoituksia, jotta jokainen laulaja oppii ne ja saa niistä tarvitsemansa hyödyn. (Koistinen 2003, 110.)

Äänenavauksen pituus riippuu siitä, mihin tarkoitukseen äänenavausta käytetään. Kehon ja mielen rentouttamiseen, virittämiseen ja lämmittämiseen sekä itse ääniharjoituksiin lasten kanssa Koistinen (2003) suosittelee käytettävän noin kymmenen minuuttia. Äänenavauksessa on tärkeää pitää lapset motivoituneina ja kiinnostuneina käyttämällä toiminnallisuutta, kehorytmejä ja lämmittelyharjoituksia, kuten leikkejä ja laululeikkejä. (Koistinen 2003, 95.)

Äänenavaus sisältää monia hyödyllisiä harjoituksia, kuvaa Koistinen (2003). Rentoutus- ja venytysharjoitukset avaavat kehossa olevia solmukohtia. Kehon hallinnan ja tuntemuksen harjoitukset auttavat rentoutumaan, rauhoittumaan, virittäytymään ja lämpenemään. Hengitysharjoitukset auttavat harjoittamaan hengitysilijaksia ja löytämään oikean ilmanpaineen. Äänen viritysharjoitukset puolestaan auttavat äänihuulia lämpenemään ja saamaan tuntumaa resonanssista. Varsinaisten ääniharjoitusten avulla voidaan harjoitella tiettyjä laulamisen tekniikkaan liittyviä asioita, kun taas jäähdyttelyharjoitukset auttavat palauttamaan äänen ja kehon maan pinnalle ennen varsinaisten kappaleiden harjoittelun aloittamista. Nämä harjoitukset voivat sisältää esimerkiksi erilaisia äänenavauslauluja, kaanoneita ja muita yksinkertaisia ääniharjoituksia, joiden tarkoituksena on luoda ilmapiiri, joka auttaa rentoutumaan ja keskittymään laulamiseen. (Koistinen 2003, 110-111.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksen aiheen päättäminen vaatii yleensä paljon keskustelua ja harkintaa, toteavat Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (1997). Alkuperäinen idea ei aina ole tarpeeksi kypsä heti tutkimuskelpoiseksi, joten on tärkeää käydä läpi useita vaiheita, jotta lopullinen aihe saadaan muotoutumaan. Tutkimusaiheen valinnan ja analyysivaiheet voi nähdä prosessina, jossa eri vaiheiden merkitys vaihtelee tutkimuksen laajuuden mukaan. Tärkeintä on käydä systemaattisesti läpi kaikki vaiheet, jotka auttavat harkitsemaan ja päättämään tutkimusaiheen lopullista muotoa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 66-67.)

Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2009) ovat havainneet, että tutkimuksen suunnittelun ensimmäinen askel on tutkimusaiheen määrittely. Kun aihepiiri on hahmoteltu, on tärkeää tarkentaa näkökulmaa, joka sisältää tavoitteet, tutkimustehtävät ja -ongelmat. Teoriaan perehtyminen auttaa tarkentamaan näkökulmaa. Tutkimuksen suunnittelu on hyvällä mallilla, kun sopivat menetelmät sekä aineiston keruutavat ovat määriteltä ongelman ratkaisemiseksi. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2009.)

6.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessa pyrin selvittämään alakoulun opettajien näkemyksiä laulamisen ja äänenkäytön opetuksesta. Tavoitteena on ymmärtää, miten opettajat arvottavat laulamisen ja äänenkäytön musiikin oppiaineen sisällöissä sekä niiden yleisessä merkityksessä. Tutkimuksessa on myös tarkoituksena selvittää, miten opettajat suhtautuvat laulamisen ja äänenkäytön opetukseen ja millaisia opetusmenetelmiä ja sisältöjä he käyttävät. Tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa laulamisen ja äänenkäytön opetuksen nykytilannetta suomalaisissa alakouluissa.

Tutkimuskysymykset:

1. Kuinka paljon nykypäivänä musiikintunnilla lauletaan?
 - a. Lauletaanko jokaisella musiikin tunnilla?
 - b. Millainen osuus musiikin tunnista sisältää laulamista?
2. Miten laulamista opetellaan musiikin tunnilla?
 - a. Millaisia ovat opettajien näkemykset laulamisen ja äänenkäytön opetukseen?
 - b. Mitä laulamisen ja äänenkäytön opetus sisältää?
3. Miten laulamisen tavat ovat muuttuneet musiikinopetuksessa?

Tutkimuskysymyksiin haen vastauksia laadullisella kyselylomakkeella, joka on toteutettu Webropol-kysely- ja raportointisovelluksella. Kyselyyn voivat vastata alakoulussa työskentelevät musiikinopettajat, luokanopettajat, jotka opettavat musiikkia, luokan- ja musiikinopettajat sekä musiikkiin erikoistuneet luokanopettajat. Kyselylomakkeen linkin jaoin elektronisessa muodossa Facebookin Mitä tehdä musatunnilla -ryhmässä, jonka jäsenet koostuvat musiikkia opettavista opettajista.

6.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusongelmaan perustuvien menetelmävalintojen tekeminen on tärkeää, sillä se auttaa selvittämään, millaista tietoa tarvitaan ja, miten se saadaan parhaiten kerättyä. Sen lisäksi on myös tärkeää valita sopiva tutkimusstrategia ja analyysimenetelmä, jotta kerätty aineisto voidaan käsitellä ja tutkia tehokkaasti. Yhdessä nämä kaikki tekijät auttavat varmistamaan onnistuneen tutkimuksen ja tietojen tarkoituksenmukaisen hyödyntämisen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.)

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää alakoulun opettajien näkemyksiä laulun- ja äänenkäytön opetuksesta. Tutkimusmenetelmäksi muotoutui kyselytutkimus, joka antaa laajan kuvan ilmiöstä. Tutkimuksessa käytän pääasiallisesti laadullista eli kvalitatiivista tutkimusotetta, mutta hyödynnän myös jossain määrin määrällistä eli kvantitatiivista tutkimusotetta. Analyysissä käytän teoriaohjaavaa sisällönanalyysia analyysimenetelmänä. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkimuksen aineiston tulkinnessa ja analysoinnissa hyödynnän aikaisempaa teoriaa,

jotta tutkimustulokset olisivat mahdollisimman luotettavia ja selkeitä (vrt. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

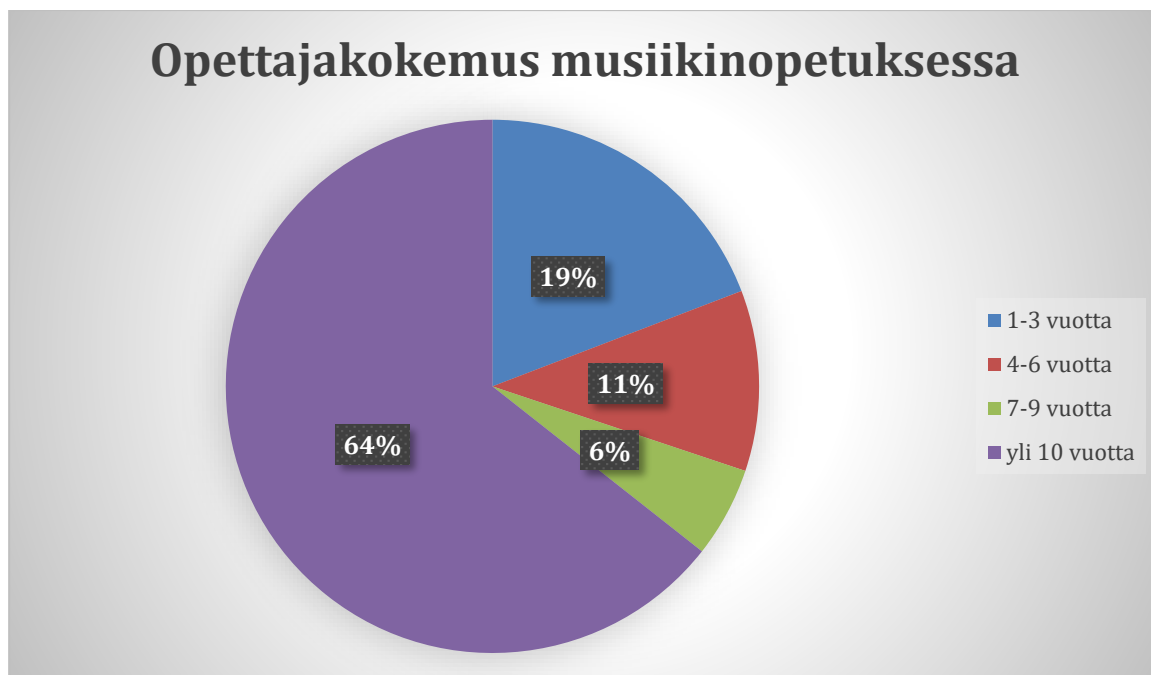
Tuomen ja Sarajärven (2009, 72) mielestä paras tapa tutkia ihmisten ajattelua ja toimintaa on käyttää kysymyksiin perustuvaa aineistonhankintamenetelmää. Kun tutkitaan opettajien ajatuksia laulamisen ja äänenkäytön opetuksesta, on tärkeää kuulla opettajien omia näkemyksiä. Tämä onnistuu parhaiten kyselyn tai haastattelun avulla, joiden ero on tiedonkerääjän roolissa. Tämän tutkimuksen tiedonhankintamenetelmänä käytän kyselyä. Toisin kuin haastattelussa, kyselyssä vastaajat täyttävät kyselylomakkeen itse. Kysely valittiin toteuttamistapansa ja saavutettavuutensa ansiosta.

6.3 Tutkimuksen kohderyhmä

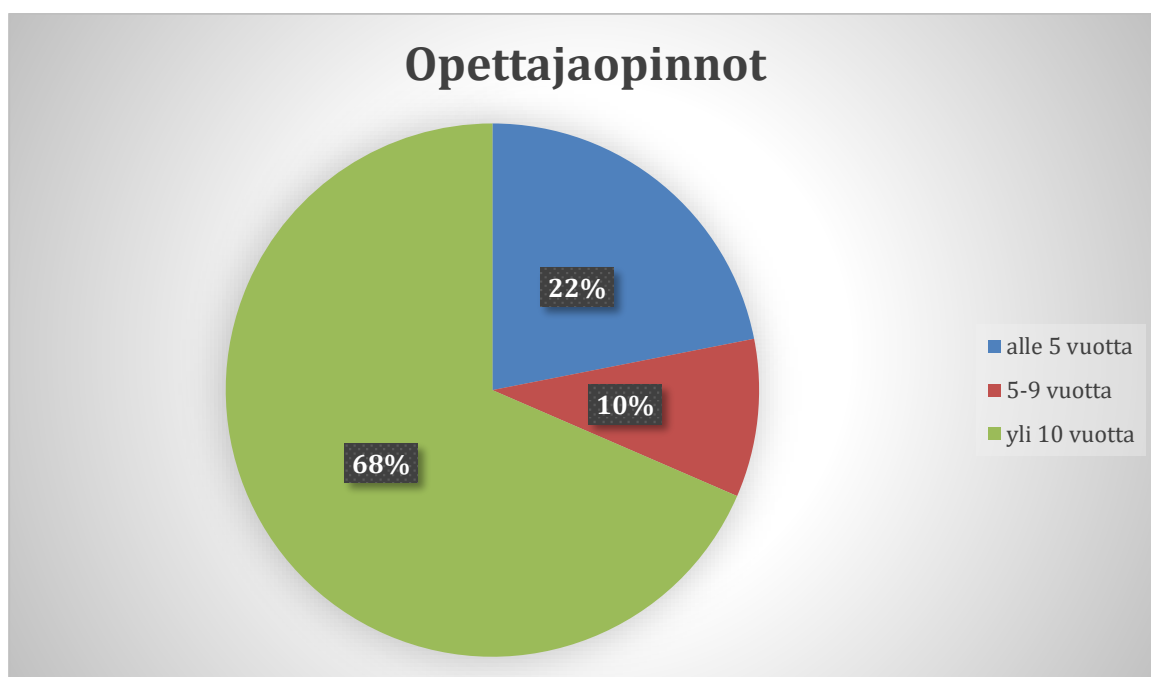
Laadullisessa tutkimuksessa näytteen valinta on yleensä harkinnanvaraista, eli tutkijan valitsemien kriteerien mukaan. Näin varmistetaan, että aineisto on tutkimuksen kannalta merkityksellistä ja sopivaa tutkimuskysymyksiin nähden. Tutkimukseen osallistuminen tulee aina olla vapaaehtoista, eikä tutkittavia saa houkutella millään tavalla. Parasta olisi, että tutkittavat olisivat itse innostuneita osallistumaan tutkimukseen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2009.)

Tutkimuksen kohderyhmänä ovat alakoulussa musiikin parissa toimivat opettajat. Yksittäisten opettajien tutkiminen on kuitenkin käytännössä mahdotonta, joten tutkimuksessa keskitytään tutkimaan tähän ryhmään kuuluvia opettajia. Harkinnanvaraisen näytteen tulosten perusteella tehdään päätelmiä koko opettajaryhmän käyttäytymisestä ja käytännöistä.

Kyselytutkimukseen osallistui 73 opettajaa ympäri Suomen. Tutkimuksen mukaan 64 prosenttia vastaajista oli työskennellyt musiikin opettajana vähintään 10 vuotta (ks. Kuvio 5). Kaikki tutkimukseen osallistuneet olivat päteviä opettajia, joista 34% oli luokanopettajia, 39% musiikkiin erikoistuneita luokanopettajia, 19% musiikin- ja luokanopettajia ja loput 8% musiikinopettajia. Suurimmalla osalla vastaajista opettajaopinnoista oli kulunut vähintään 10 vuotta (ks. Kuvio 6).

Kuvio 5. Tutkittavien työkokemus musiikinopetuksessa. N=73.

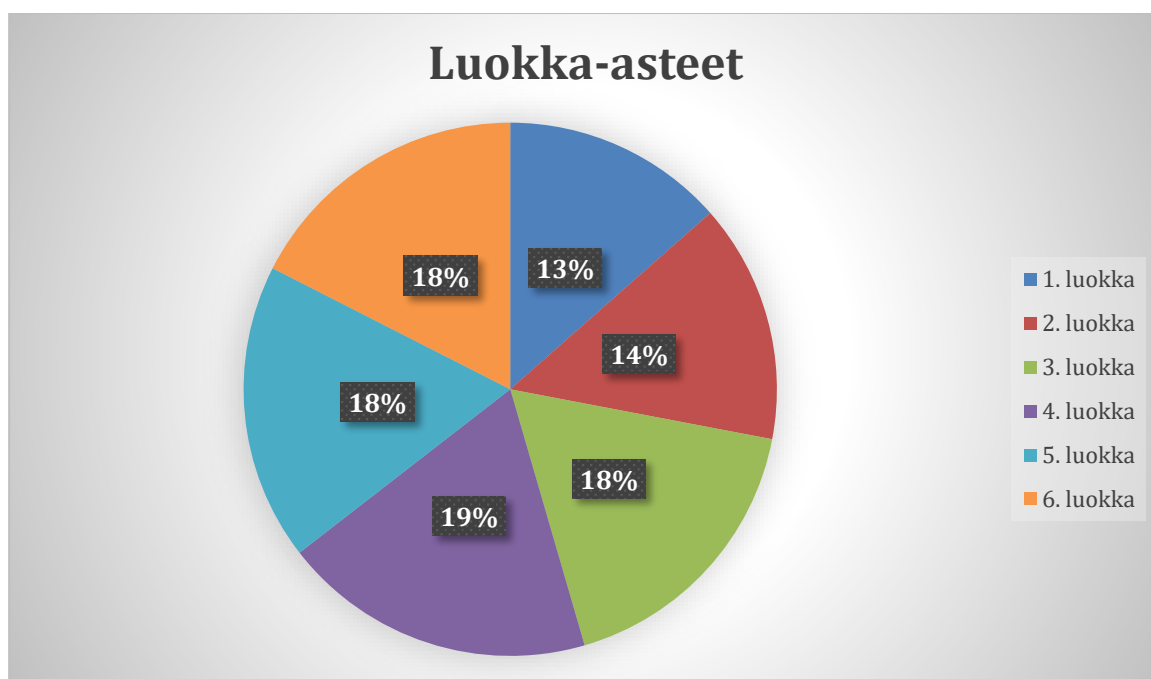

Kuvio 6. Tutkittavien opinnoista kulunut aika. N=73.

Vastaajien opettamat luokka-asteet jakautuivat tasaisesti eri vuosiluokille, 1. luokkaa opetti 27 kappaletta vastaajista, 2. luokkaa 29 kappaletta, 3. luokkaa 35 kappaletta, 4. luokkaa 38

kappaletta, 5. luokkaa 36 kappaletta ja 6. luokkaa 35 kappaletta. Vastauksien perusteella moni vastaaja opetti musiikkia useammalle luokalle (ks. Kuvio 7).

Tutkimukseen osallistuneista 14 opettajalla ei ollut minkäänlaista musiikkiharrastuneisuutta, mutta muilla opettajilla sen sijaan oli laaja kirjo erilaisia musiikkiharrastuksia. He lauloivat kuorossa, soittivat eri soittimia, tuottivat musiikkia sekä soittivat orkesterissa ja bändissä. Vastaajista 53 kappaletta oli opiskellut laulua joko opintojensa yhteydessä, musiikkioppilaitoksissa, erilaisilla kursseilla tai yksityistunneilla.

Kuvio 7. Tutkittavien opettamat vuosiluokat. N=73.

6.4 Tutkimusaineisto

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (1997, 172-173) toteavat, että tutkimuksen onnistuminen riippuu paljon siitä, miten tutkija aloittaa tutkimusprosessin ja millaisia valintoja hän tekee. Aineiston käsittely, analyysi ja tulkinta ovat kaikki kriittisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat tutkimustuloksiin, määrittelevät Tuomi ja Sarajärvi (2009). Empiirisessä tutkimuksessa tutkija joutuu usein tekemään johtopäätöksiä vasta esitöiden jälkeen, kun aineisto on analysoitu ja tulkinta tehty.

Tutkimuksessa keskitytään yhteen tarkkaan rajattuun aiheeseen ja pyritään selvittämään siitä mahdollisimman paljon tietoa. Tutkimuksen tarkoitus ja kysymys tai tehtävä kertovat, mikä tämä ilmiö on ja, miksi siitä halutaan tietää enemmän (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73).

6.4.1 Kyselylomake

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran mielestä tietoa voidaan kerätä monella eri tavalla, mutta yksi yleinen tapa on kysely. Kyselyt ovat yleinen menetelmä survey-tutkimuksessa, jossa pyritään keräämään aineistoa standardoidusti. Survey-termi viittaa erilaisiin kysely-, haastattelu- ja havainnointimuotoihin, joissa kohdehenkilöt muodostavat näytteen tietystä perusjoukosta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 188-189).

Kyselylomake (liite 1) muotoutui pitkälti teorian sekä tutkimuskysymysten pohjalta. Kyselylomakkeessa oli 14 kysymystä, joissa kartoitettiin opettajien ajatuksia laulamisen asemasta alakoulun musiikinopetuksesta. Osa kysymyksistä oli määrällisiä kysymyksiä, joissa kartoitettiin vastaajien taustatietoja, kuten koulutusta, lauluopintoja sekä opettajakokemusta. Loput kysymykset olivat avoimia kysymyksiä, joissa tiedusteltiin laulamista, laulun opettamista, äänen kehitystä sekä laulun merkitystä opettajien näkökulmasta.

6.4.2 Tutkimusaineiston kerääminen

Tutkimuksen alkuvaiheessa määrittelin tutkijana tutkimusongelman tai -tehtävän, jonka perusteella hän valitsee sopivat menetelmät aineiston keräämiseen. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2009) ovat havainneet, että tutkimusongelma vaikuttaa ratkaisevasti siihen, millaista aineistoa tarvitaan ja millaisia menetelmiä käytetään sen keräämiseen. Aineiston hankinnan lähtökohtana ovat siis tutkimusongelmat tai -tehtävät, jotka määrittävät tutkimuksen suunnan ja aineiston valinnan. Valitessaan aineistonkeruumenetelmää, kannattaa miettiä, millaista tietoa haluaa löytää. Menetelmä on hyvä valita sen pohjalta, että se sopii parhaiten asetettuun tutkimuskysymykseen ja auttaa ratkaisemaan määritellyt ongelmat. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2009.)

Tutkimuksen alusta asti oli selvää, että kerään tutkimuksen aineiston laadullisella kyselylomakkeella, jossa on niin avoimia kuin määrällisiä kysymyksiä. Myös kohderyhmän

valinta oli selkeä, sillä tarkoituksena oli kerätä tuloksia mahdollisimman laajalta alueelta, eikä keskittyä vain yhteen kaupunkiin. Kyselylomakkeen löydettävyys ja saavutettavuus olivat myös tärkeimpinä kriteereinä, jolloin sosiaalinen media ja juurikin Facebookin Mitä tehdä musatunnilla -ryhmä tuntui parhaimmalta vaihtoehdolta aineiston keräämisen kannalta. Facebookissa näkyvyys parantuu kommenttien ja tykkäyksien pohjalta, jolloin julkaisun huomaa useampi. Tämä osoittautui myös todella toimivaksi, sillä julkaisu keräsi nopeasti useita kommentteja ja tutkimusaiheeni herätti kiinnostusta. Avasin nettilinkin 20.2.2023. Muutaman päivän aikana tarvitsema tutkimusaineisto oli koossa ja jouduin sulkemaan kyselyn ennen määräpäivää, joka olisi ollut 12.3.2023.

6.4.3 Tutkimusaineiston analyysi

Tutkimusaineiston analyysiksi valikoitui sisällönanalyysi, joka on perusanalyysimenetelmä ja sitä voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Se voi toimia joko yksittäisenä analyysimenetelmänä tai teoreettisena kehyksenä, joka voidaan liittää muihin analyysikonaisuuksiin. Sisällönanalyysillä pyritään tekemään yleisiä havaintoja tutkittavasta ilmiöstä tiivistetyssä muodossa. Tämä tapahtuu järjestelemällä ja jäsentelemällä kerätty aineisto siten, että siitä saadaan tehokkaasti tietoa. Sisällönanalyysi on tekstianalyysin menetelmä, jossa tarkastellaan ja järjestetään tekstiä, jotta siitä voidaan tehdä päätelmiä ja johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.)

Tässä tutkimuksessa tutkimusaineisto ja teoria olivat samalla tasolla, joka haastoi teorian aseman määrittelyssä. Kyselylomakkeen kysymykset pohjautuivat vahvasti tutkimuskysymyksiin, jotka taas oli johdettu teoriaosioissa esitellyissä käsitteissä. Vaikka analysoin aineistoa vapaasti, teoriaosuuden merkitys oli silti erittäin tärkeä. Ennen aineiston tutkimista määrittelin pääluokat, joiden alle aineisto jaettiin. Luin aineiston useita kertoja läpi, ja löysin siitä eroja sekä yhtäläisyyksiä. Sen jälkeen järjestin tekstikatkelmat teemojen mukaan, jolloin myös alaluokat tulivat näkyviin. Aineiston järjestelyssä ja teemoittelussa käytin hyödyksi tekstinkäsittelyohjelmaa.

6.4.4 Tutkijan rooli

Tutkimusprosessin alussa on tärkeää päättää, millaista aihetta haluaa tutkia ja millaista tietoa siitä haluaa kerätä, määrittävät Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (1997). On myös päätettävä, miten haluaa lähestyä aihetta, koska tämä vaikuttaa siihen, kuinka tutkimus etenee ja mitä tuloksia voi saada. Jotta voi kerätä haluamansa tiedon, on tehtävät päätöksiä siitä, mitä aineistoa kerää ja miten se kerätään. On myös tärkeää muistaa, että jokainen valinta vaikuttaa lopputulokseen, joten päätökset on tehtävä huolellisesti ja harkiten. Jo ennen aineiston keruuta on myös tärkeää tehdä valintoja, jotta voi varmistaa, että tutkimuksesta tulee mahdollisimman onnistunut. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 119-120.)

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (1997) mielestä tutkijan on tärkeää määrittää tarkasti ongelma, jotta sen ratkaiseminen olisi mahdollisimman tehokasta. Tämä tarkoittaa ongelman tarkkaa jäsentämistä ja muotoilua niin, että se on ymmärrettävissä kaikille asianosaisille. Tieteenfilosofisesti tarkastellen, on tärkeää miettiä, miten tutkittavaa kohdetta ymmärretään ja, miten tietoa voidaan kerätä ja analysoida parhaalla mahdollisella tavalla. Menetelmien valinnassa on huomioitava, mitkä menetelmät ovat sopivia ongelman ratkaisemiseksi ja, mitä aineistoa tarvitaan. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 1997, 120.)

Tutkimuksen aikana tutkijalla on tärkeä rooli teorioiden ymmärtämisessä ja niiden soveltamisessa aiheeseen, toteavat Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2009). Tutkimuksen avainkäsitteet ja niiden määrittely ovat myös tärkeitä osia tutkimusprosessissa. Tutkijan on jatkuvasti tehtävä päätöksiä ja valintoja tutkimuksen suunnasta, ja näiden päätösten vaikutukset on otettava huomioon. Tutkimuksen tekeminen edellyttää hyvän tutkimuskäytännön noudattamista ja tutkittavien ihmisarvon kunnioittamista. Tutkijan tehtävänä on käyttää asiantuntijuuttaan ja arvovaltaa, joka hänelle tutkijayhteisössä on annettu. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2009.)

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2023) mukaan tieteen hyvä käytäntö edellyttää, että tutkijat noudattavat tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja, kuten rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta. Tutkijoiden tulee käyttää tutkimusmenetelmiä, jotka ovat tieteellisen tutkimuksen vaatimusten mukaisia ja eettisiä. Lisäksi tutkijoiden on huomioitava

toisten tutkijoiden tekemä työ asianmukaisella tavalla. Tämä kaikki auttaa varmistamaan tutkimuksen laadun ja eettisyyden.

Tutkimuksen aiheen valinta perustuu pitkään laulutaustaani ja kiinnostukseen laulamista kohtaan. Laulaminen on ollut tärkeä osa oppimista musiikkiluokalla, jossa laulettiin paljon. Laulamisella on merkittävä vaikutus yhteenkuuluvuuden tunteeseen ja se vahvisti opiskelutaitojani myös muissa oppiaineissa, kun laulun avulla harjoiteltiin esimerkiksi erilaisia koealueita. Laulaminen on ollut tärkeä osa elämäni, sillä sen avulla olen ilmaissut tunteita ja oppinut uusia asioita. Valitsin tutkimukseni aiheeksi laulamisen roolin alakoulun musiikinopetuksessa, sillä henkilökohtainen kokemukseni laulamisesta on vaikuttanut minuun paljon. Laulamisella saavutettuja oppimistuloksia on tutkittu vähän, jonka vuoksi halusin syventyä tähän aiheeseen.

Tutkijana on tärkeää ansaita tutkittavien luottamus. Heidän on voitava luottaa siihen, että tutkimuksessa säilytetään heidän anonymiteettinsa, ja että heille kerrotaan avoimesti tutkimuksen tarkoituksesta ja mahdollisista vaikutuksista (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2009).

7 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkin, kuinka tärkeä rooli laulamisaella on opetuksessa alakoulun musiikintunnilla. Tutkimuskysymysten pohjalta laatimani kyselylomake avaa opettajien ajatuksia laulamisaesta ja laulamisaen merkitystä niin oppilaille kuin opettajille. Tutkimuksen tulokset tarjoavat yksityiskohtaisemman kuvan siitä, miten laulaminen näkyy musiikintunnin sisällön näkökulmasta ja miten se toteutuu nykyaikaisessa musiikinopetuksessa.

Ensimmäisessä tulosluvussa tarkastelen laulamisaen painottamista musiikin tunnilla, kuinka paljon nykypäivänä musiikintunnilla lauletaan, millainen osuus musiikintunnista sisältää laulamisaista ja millaisista osa-alueista musiikintunnit koostuvat. Luvussa 7.2 perehdyn siihen, miten laulamisaista opetellaan musiikintunnilla. Luvussa keskityn tarkastelemaan opettajien näkemyksiä laulamisaen ja äänenkäytön opettamiseen sekä aiempiin tietoihin äänenkäytöstä ja lapsen äänen kehittämisestä. Viimeisessä luvussa tarkastelen tuloksia laulamisaen tapoihin sekä siihen, onko se muuttunut vuosien aikana. Tuloksissa nostan esille myös opettajien omia ajatuksia laulamisaesta.

7.1 Kuinka paljon nykypäivänä musiikintunnilla lauletaan?

Perusopetuksen opetussuunnitelman (2014, 263) mukaisesti 3–6-luokkalaisten tavoitteena on oppia laulamaan luontevasti ja oikealla tekniikalla. Saa laulaa! -kirjassa (2012) neljännen luokan laulunopetukseen kuuluvat muun muassa oikean asennon merkitys laulamisaelle, äänen synty ja voimakkuuden säätely, hengityksen hallinta, selkeä artikulaatio, tunteiden ilmaisu laulun kautta sekä rohkea esiintyminen. Kirjan tarkoituksena on kannustaa laulamaan usein ja paljon, ja se tarjoaa monipuolisia tapoja yhdistää laulaminen muihin musiikin tekemisen muotoihin, kuten soittamiseen, liikkumiseen ja kuuntelemiseen. (Arola, Honkanen, Huttunen, Jokelainen, Koskela & Marttila 2012, 11.)

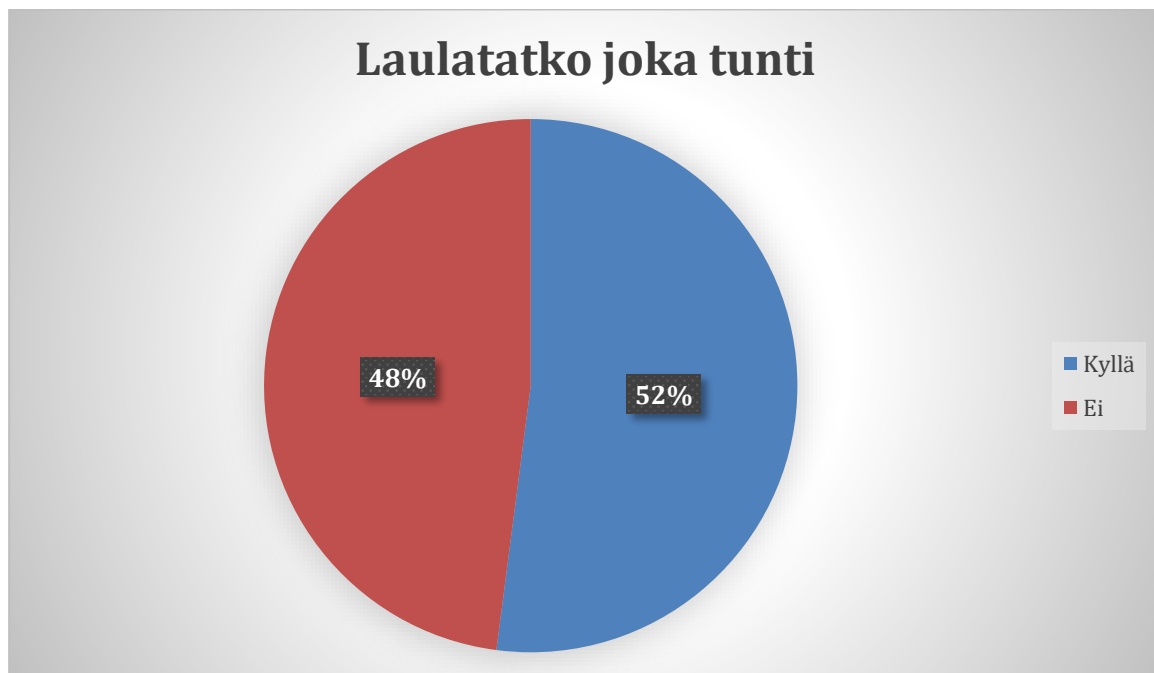
Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tavoitteena oli selvittää, kuinka usein opettajat laulattavat oppilaita tunneilla ja millainen musiikin sisältö tunneilla on. Kyselylomakkeen kysymykset 7 ja 11 auttoivat keräämään tietoa näistä aiheista.

Tutkimuksesta käy ilmi, että vähän yli puolet vastaajista laulattaa jokaisella musiikin tunnilla (ks. Kuvio 8). Pääasiassa musiikintunnit koostuvat laulamisesta, soittamisesta sekä erilaisista leikeistä, teoriasta ja musiikkiliikunnasta. Vastausten perusteella opetussuunnitelmassa painotetut alueet, jotka innostavat ja kehittävät oppilaalle myönteistä ja kokonaisvaltaista musiikkisuhdetta, ovat osana vastaajien musiikintuntien sisältöä. Musiikintunneilla on läsnä ilo, innostus sekä monipuoliset työtavat, mikä tekee oppimisesta mukavaa ja tehokasta.

Musiikin opetuksena on melko toiminnallista ja koulussamme on erittäin hyvin varusteltu musaluokka. Olen myös käynyt Orff-tasokurssit. Ikäkauteen sopien liikumme, soitamme, laulamme, leikimme, kuuntelemme tunneillani. Kaikki osallistuvat kaikkeen. (36)

Laulusta, leikeistä ja yhteissoitosta. Pyrin käyttämään erilaisia soittimia esimerkiksi keho-, melodia- ja rytmisoittimia. (6)

(Keho)rytmeistä, laulusta, soitosta, liikkumisesta, tanssista, ripaus teoriaa, joitain aiheisiin liittyviä videoita... Pyrin täyttämään opsin vaatimukset. Kaikkien ryhmien kanssa tämä ei mitenkään onnistu. (21)

Kuvio 8. Laulaminen musiikintunneilla. N=73.

Vaikka laulaminen on korostunut monissa vastauksissa, on myös tärkeää huomioida, että nykyään musiikintunnit sisältävät monipuolisia osa-alueita ja laajoja oppimiskokonaisuuksia. On ymmärrettävää, että aika on rajallista, eikä yksi musiikintunti viikossa riitä, mikä näkyy myös monissa vastauksissa. Laulun lisäksi vastaajat ovat ottaneet käyttöön muita työkaluja, jotka innostavat ja motivoivat niin opettajaa kuin oppilaita.

Bändisoittimien perusteista, kanteleen, kitaran ja ukulelen alkeista, rytmisoittimilla soittamisesta. (26)

Luokasta riippuen laululeikkejä, ukulelensoittoa, kuunteluharjoituksia, orkesteriin tutustumista, musahistoriaa ja bändijaksoja. Lisäksi mukana vuodenaikojen mukaan kulkee esim. kanteleensoittoa, kansanmusiikkia ja joulumusiikkia (joulun aikaan varsinkin on luonnollista laulaa runsaasti). Lisäksi hieman siellä täällä oman musiikin tuottamista erilaisin tehtävin. (49)

Olisi kiva, jos musiikintunnit olisivat hiukan pidempiä, jotta oppilaiden kanssa ehtisi rauhassa opetella uuden laulun ja siihen jonkin kivan kokonaisuuden soitinten kanssa. Minusta on tärkeää kannustaa oppilaita laulamaan ja myös niitä oppilaita, jotka eivät ole itse laulamisesta innostuneita, niin innostamaan musiikin pariin vaikkapa soitinten avulla. (67)

7.2 Miten laulamista opetellaan musiikintunnilla?

Tässä luvussa keskitytään siihen, mitä opettajat ajattelevat laulamisen ja äänenkäytön opettamisesta. Kyselyssä kartoitettiin myös opettajien tietämys lapsen äänen kehityksestä ja siitä, miten he opettavat laulamista. Kyselylomakkeen 8. ja 9. kysymys ovat olleet hyödyllisiä tiedonkeruussa näihin aiheisiin liittyen.

23 vastaajaa mainitsi, että laulun opettaminen aloitetaan äänenavauksella. Kuitenkin suurimman osan vastauksista äänenavaus jätettiin mainitsematta, mikä viittaa siihen, että se ei koeta tärkeäksi osaksi laulun opetusta. Muutamassa vastauksessa mainittiin kuitenkin, että äänenavausta harjoitellaan kerran vuodessa pidettävällä äänenavaustunnilla, mikä osoittaa, että vaikka se ei ole jokapäiväinen käytäntö, se on silti tärkeä osa kokonaisvaltaista laulun opetusta. Kuten Pihkanen (2011, 37) toteaa, on ääni aina hyvä lämmitellä ennen kuin ryhdytään laulamaan. Äänenavaus sisältää niin kehon rentoutusta, hyvän laulusennon hakemista kuin ääniharjoituksia.

Ääni avataan aina ennen laulua, etenkin aamutunneilla. (19)

Lähinnä että se ei ole huutamista. Joskus kokeillaan laulaa yhtä säveltä. Äänenavausharjoituksia teetän 3-4. luokalla. (29)

Ennen laulamista usein verryttelempä ja teemme äänenavausharjoituksia. (37)

Hengityksen tärkeyttä laulaessa ei vastausten perusteella pidetä huomionarvoisena, sillä vain 11/73 vastaajaa mainitse sen tärkeyden vastauksissaan. Kuitenkin hengitys on yksi tärkeimmistä tekijöistä laulamissa ja sen merkitykseen tulisi kiinnittää huomiota jokaisella laulukerralla. Oikeanlainen hengitystekniikka voi auttaa kehittämään ääntä ja tehdä laulamista luonnollisempaa.

Enimmäkseen lauletaan koko ryhmän voimin, välillä mikrofoniiin. Kerrotaan teoriaa, keskitytään lauluasentoon ja muistutetaan hengityksestä. (3)

Opetan lauluasentoa, hengitystekniikkaa, osoitan kohtia, joissa hengittää, artikulaatiota, rinta- ja pää-äänien eroa, kokeillaan näiden eroja, sitä missä kohtaa suuta pitäisi mitäkin tuntua jne. (19)

Ihan vaan laulamme. Opetan oikeaa lauluasentoa ja hengitystekniikkaa. (31)

Harjoittelempä hyvää lauluasentoa ja hengittämistä. Äänenavausharjoituksia tulee tehtyä vaihtelevasti. (33)

Tulosten mukaan hengityksen lisäksi lauluasento ja sen tuoma tuki ovat tärkeitä tekijöitä onnistuneessa laulamissa. 19 vastaajaa (26 %) painottivat hyvän lauluasennon merkitystä ja opettamisen tärkeyttä. Useat vastaajat korostivat selkärangan suorutta ja hyvää ryhtiä, mikä auttaa laulajaa laulamaan helpommin ja avoimemmin. Oikeanlaista lauluasentoa opettamalla voidaan siis parantaa laulun äänenlaatua ja suoritusta.

Puhutaan lauluasennosta ja sitä muistuttelen paljon. (59)

Harjoittelempä hengitystä, perehdymme äänen muodostukseen, teemme äänenavausharjoituksia, kiinnitän huomiota lauluasentoon. (67)

Aina syksyn alussa käyn oppilaiden kanssa läpi hyvään lauluasentoon liittyviä asioita ikätasoisesti ja näistä muistuttelen lähes joka tunnilla. Teetän pientä äänenavausta ennen kuin aloitamme varsinaisen uuden laulun opettelun. (45)

Yritän opettaa rentoutta, pompotellaan vatsaa. Selkä suorana lauletaan...ihan simppeleitä. Jotenkin luotan lapsen luontaiseen osaamiseen... (41)

Laulamisen opettamisessa käytetään monia erilaisia tukikeinoja, joista keskeisempiä ovat kaikulaulumenetelmä ja toistot. Laulun opettelussa toistaminen on usein tarpeen, jotta laulu opitaan ja se jää mieleen. Uuden laulun opettelussa kaikulaulumenetelmä on tehokas keino,

jossa opettaja laulaa kappaletta fraasi kerrallaan ja oppilaat vastaavat perässä. Lisäksi monet opettajat hyödyntävät erilaisia sovelluksia, kuten YouTubea, laulujen opettamisessa. Vastaajista 17 mainitsi käyttävänsä kaikulaulua opetuksessaan. Vaikka 17 vastaajaa ilmoitti käyttävänsä kaikumenetelmää laulun opettamisen tukena, vain 7 vastaajaa mainitsi käyttävänsä laulun työkaluna toistamista. Tämä viittaa siihen, että kaikumenetelmää pidetään suositumpana opetusmenetelmää kuin laulun toistoa.

0–2-uokkalaisten kanssa harjoitteleme uusia kappaleita usein kaikulauluna. 3-4-luokkalaisten kanssa soitan pianolla ja laulan malliksi. (37)

Kuunnellen, kaikulauluna fraasi kerrallaan, laulamme myös kaikille tuttuja lauluja. (25)

Isommaksi osaksi opettelemme ja laulamme lauluja. Siinä ohessa teemme äänenavausharjoituksia, harjoitteleme laulamista eri tyyleillä (esim. kansanmusiikki - räväkempi äänenkäyttö) ja eri voimakkuuksin. Harjoittelen oppilaiden kanssa uusia lauluja yleensä kaikulauluna, jolloin pyrin itse mallintamaan laulamista myös teknisesti parhaani mukaan. Kiinnitämme huomiota hyvään lauluasentoon. (8)

Yritän alussa muistaa äänenavauksen ja kropan herättelyn (aina ei ehdi / muista)... Jos uusi kappale: kuunnellaan joko youtubesta / open laulamana. Käydään läpi nuotti ja kappaleen runko / eteneminen. Lähdetään opettelemaan melodiaa: opettaja laulaa eteen muutaman tahdin pätkän, oppilaat toistavat tämän (ope samalla laulaa ja soittaa melodian)...Toistoja, toistoja. Jos enkkubiisi, käydään läpi haastavia ääntämiskohtia. Kun melodia tiedossa / osataan, voidaan puhua tekstin tulkisemisesta, dynamiikasta... (1)

Laulan ja soitan ensin itse malliksi. Luemme sanat yhdessä. Jos helppo kappale, pyydän mukaan laulamaan heti. Vaikeamman tai pidemmän kappaleen opetan kaikulauluna pätkä kerrallaan. Kertausta! (40)

Laulamisen onnistumisen kannalta on tärkeää käyttää oikeita työkaluja, kuten äänenavausta, hengitystä, lauluasentoa, kaikumenetelmää ja toistamista. Näitä työkaluja korostettiin monissa vastauksissa. Kuitenkin muutamissa vastauksissa painotettiin myös lauluteknisiä asioita, jotka on tärkeä huomioida myös tutkimuksen näkökulmasta.

Opetan erilaisia äänen huoltoon ja käyttöön liittyviä tekniikoita, tutustutaan äänialoihin, opetellaan joitain lauluja ulkoa. En pidä laulukokeita. (24)

Laulun opettaminen on osa musiikin opetusta lähes joka tunnilla. Opetan lauluteknisiä asioita ikäkauteen sopivalla tavalla, kannustan rohkeaan ilmaisuun ja äänen käyttöön, sekä välillä opetan fraseerausta ja tunneilmaisua. Usein ääntä ja kroppaa lämmitellään tunnin alkuosassa. Laulamme paljon yhdessä, sillä laulaminen on helpoin tapa melodioiden tuottamiseen pienillä oppilaille. Usein rakennan sovitukset laulumelodian rinnalle. (35)

Laulun opettamisessa käytetään usein laululeikkejä, kuten vastaajista seitsemän mainitsi. Laululeikin avulla laulun opettaminen voi olla hauskeempaa ja helpompaa. Lisäksi se voi auttaa oppilaita muistamaan laulun sanat ja melodiat paremmin.

Laulatan lähes joka tunnilla, mutten aina. Erityisesti riippuu omasta äänestä. - Laulatan ennen kaikkea laululeikkeinä. (28)

On huomattu, että sanojen merkitys ja tunnelma ovat laulun opettamisessa ensiarvoisen tärkeitä, sillä 21 vastaajaa (29 %) on maininnut käyttävänsä merkittävästi aikaa sanojen opetteluun, ymmärtämiseen, fraseeraukseen, artikulointiin ja tulkintaan. Tämä korostaa sitä, että oppilaan on laulaessa ymmärrettävä sanojen merkitys ja välitettävä niiden tunnelma, jotta esitys voi olla tarkoituksenmukaista ja vaikuttavaa. Opettajan tehtävänä on siis auttaa oppilaitaan ymmärtämään sanojen merkitys ja tunnelma, jotta he voivat kehittää lauluaan ja viestiä laululla tehokkaasti.

Kuunnellaan ensin uuden kappaleen melodia, hyräillään, lallatellaan tavuilla na, la, sa, ma, ra jne. Hyvä lauluasento. Lauletaan vaikeita sanarytmejä erikseen. Harjoitellaan dynamiikkaa ja artikulointia. (38)

Pieni lämmittely äänelle. Uuden laulun kohdalla: usein tutustumme opeteltavan laulun melodiaan, sanarytmeihin ja eri säkeistöihin pala palalta. Annan myös vinkkejä haastaviin kohtiin. (64)

Hyvä asento, leikinomainen äänenavaus, reippaan laulamisen vaatiminen, sanojen lukeminen ja vaikeiden sanojen selittäminen, esityksiin sanat osataan aina hyvin ulkoa... (17)

Kaksi vastaajaa kertoi, että heillä on huono soittotaito, joten he käyttävät muita keinoja apuna laulun opettamisessa. Onneksi on olemassa erilaisia materiaaleja, kuten äänitteitä ja laulukirjoja, joita opettajat voivat käyttää auttaakseen oppilaita oppimaan laulun sanat ja melodiat. Näitä materiaaleja voidaan käyttää laulamisen tukena, vaikka opettajalla ei olisikaan soittotaitoa.

Hyvin vähän. Lauletaan karaokeversioita youtuben avustuksella, koska en osaa säestää pianolla. Joskus säestän ukulelella, mutta liian pieni ääni soittimesta vaikeuttaa asiaa. Laulaessa ollaan treenattu äänenkäyttöä ja sävelkorkeuden vaihteluita. (22)

Musankirjasta joku laulu, luemme sanat ja avaamme ne. Laulamme säe kerrallaan kaikulauluna 1-2 kertaa. Sen jälkeen kokonaan säestysnauhan kanssa, koska en osaa soittaa. (63)

7.2.1 Mitä tiedät lapsen äänen kehityksestä?

Kyselylomakkeen yhdeksännessä kysymyksessä pyrittiin saamaan vastaajilta tietoa ainoastaan lapsen äänen kehityksestä sekä siitä, millaisia tietoja vastaajat saattavat jo ennalta tietää liittyen lapsen äänen kehittymiseen. Vastaajista 29 (40 %) ilmoitti tietävänsä lapsen äänen kehityksestä joko hyvin vähän tai ei ollenkaan.

Tieteellistä tietoa minulla ei ole juurikaan. Ääniala pienillä aika suppea. (7)

No itse asiassa enpä juuri mitään. (41)

Ikävä kyllä aika vähän. Siitä ei opinnoissakaan (90- luvun lopulla) ollut muistaakseni puhetta. (43)

Vastaajien joukossa oli muutamia, jotka tunsivat paljon lapsen äänen kehityksestä ja vastasivat kysymykseen yksityiskohtaisemmin ja tarkasti.

Sävelpuhtaus kehittyy noin 10-vuotiaaksi saakka. Äänenmurros niin tytöillä kuin pojilla n. 11 ikävuoden jälkeen. Silloin ääniala madaltuu. Alakouluikäisten lasten ääni on ennen äänenmurrosta varsin korkea. Ei saa laulattaa liian matalia sävellajeja. (28)

Lapsella on luontainen halu ja kyky käyttää ääntään eri tavoin. Lapsen äänenkäyttö voi olla hyvin luovaa ja monipuolista. Laulamalla ääni kehittyy ja vahvistuu, mutta ääntä pitää myös osata käyttää oikein. Murrosiän lähestyessä poikien äänenmurros voi aiheuttaa taukoa laulamiseen, mutta kyllä tytöilläkin ääni muuttuu murrosiässä. Oikeoppinen laulutekniikka estää äänen ongelmia. (67)

Alakouluikäisillä lapsilla äänirekisteri on yllättävän korkea. Nelos- ja vitosluokilla voi joillakin oppilailla jo ilmetä äänenmurroksen piirteitä. Mielestäni äänenmuodostuksen opettaminen olisi tärkeää, jotta äänihuulet eivät rasitu. (73)

Tulosten perusteella lähes puolet vastaajista eli noin 46% kertoi tietävänsä lapsen äänen kehityksestä sen, että isommilla oppilailla tulee äänenmurros ja ääni silloin madaltuu. On kuitenkin huomionarvoista, että monet vastaajat mainitsivat äänenmurroksen koskevan vain poikia, vaikka myös tytöillä voi olla äänenmurros.

Äänenmurros tulee joskus 12-14 vuoden tienoilla. (63)

Pojilla tulee äänenmurros noin 10-14 ikävuoden tienoilla, jolloin laulaminen voi tuntua haastavalta, kun ei pysty hallitsemaan ääntä samalla lailla kuin aiemmin. (46)

En muuta kuin poikien murrosikä/äänenumros. (37)

Murrosiässä ääni muuttuu. Siinäpä se. (23)

7.3 Miten laulamisen tavat ovat muuttuneet musiikinopetuksessa?

Tässä viimeisessä luvussa analysoin sitä, ovatko opettajat huomanneet muutoksia laulamisesa ja millaisia muutoksia ne ovat. Kyselylomakkeen kysymykset 12-14 auttavat vastaamaan siihen, ovatko opettajien mielestä oppilaiden asenteet laulamiseen muuttuneet, ovatko opettajien omat asenteet laulamiseen muuttuneet ja millaisia ajatuksia laulaminen yleisesti herättää.

Opettajien ajatuksista oppilaiden mielipiteistä laulamisen suhteen 18 vastaajaa ei ole huomannut asenteiden muuttuneen, kun taas 15 vastaajaa on huomannut muutoksen tapahtuneen. Syynä muutokseen on ollut useita tekijöitä, kuten erilaiset laulukilpailut televisiossa, sosiaalinen media sekä koronavirus. Opettajat kuitenkin kokevat, että laulamisen suhteen ei ole tapahtunut muutosta, koska aina on ollut niitä, jotka laulavat ja niitä, jotka eivät laula. Lisääntynyt epävarmuus laulamisen suhteen niin pienempien kuin isompien oppilaiden kohdalla on ollut merkittävää ja se tulee esille myös useammassa vastauksessa.

Ei, osa tykkää aina ja osa ei. (15)

Ei. Ryhmästä riippuu. Hyvät laulajat vetävät muut mukaansa, jos tunnelma on hyvä. (42)

En ole huomannut. Tosin laulu oli pitkään tauolla Koronan vuoksi. (53)

Asenne on usein aika heikko. Pienemmillä parempi ja kasvaessa into laantuu. (49)

On. Lapset eivät jaksaisi harjoitella laulamista, kuten eivät oikein mitään muutakaan. Sama ilmiö tulee eteen lähes joka oppiaineessa. (43)

Opetan tällä hetkellä musiikkia esikouluikäisistä kuudesluokkaiseen. Laulaminen tuntuu muuttuvan sitä haastavammaksi mitä vanhemmat oppilaat on kyseessä. Laulamista jännitetään, ei kehdata laulaa luokan kanssa ym. (13)

On! Ollaan varovaisempia ja tietoisempia laulamisesta. (17)

Tiktok ja muu some-fanitus vaikuttaa innostukseen. (72)

Mielestäni some ja laulukilpailut näkyvät oppilaissa; monet haluavat olla esillä ja esim. laulavat mikkiin rohkeasti. Hyvin paljon riippuu open omasta asenteesta: innostunut ope innostaa. (7)

Monet musiikin oppikirjat ja opetus suunnitelma (2014, 264) painottavat lastenlaulujen tärkeyttä ja käyttöä alakoulun musiikin opetuksessa. Kuitenkin vastauksista ilmenee, että lapset eivät enää innostu perinteisistä lastenlauluista tai kokevat ne liian korkeiksi, sillä 10 vastaajaa on sitä mieltä, että perinteiset lastenlaulut eivät enää kiinnosta lapsia oppitunneilla, ja 3 vastaajaa pitää niiden sävellajeja liian korkeina nykylapsille.

Oppilaat suhtautuvat hyvin laulamiseen. Koronan jälkeen osa lapsista ei osaa edes perinteisiä lastenlauluja, mikä on sääli. (35)

Innostuneita edelleen, mutta lastenlaulut eivät meinaa enää upota. Lapset kiinnostuneita aikuisten musiikista. (41)

Oppilaat eivät ole välttämättä niin innokkaita laulajia kuin aikaisemmin ja harvempi on laulanut paljon ennen kouluikää Musiikkimaku on muuttunut ja jo pienet oppilaat toisinaan pitävät lastenlauluja tylsinä. (59)

Monet kokevat perinteiset lastenlaulut korkeiksi, laulamista ujustellaan. (25)

Lastenlaulut eivät meinaa kelvata, kaiken pitäisi olla aikuisten hittibiisejä. Lapset kuuntelevat koko ajan nuorempia nykypoppia. Haluaisivat laulaa liian vaikeita englanninkielisiä lauluja. Poplaulujen melodiat ovat silti tosi tylsiä ja sointurakenteet yksinkertaisia. (3)

Nykyään yhä useammat musiikin opettajat käyttävät mikrofoneja musiikin tunneilla, sillä tuloksissa mukaan yhdeksän vastaajaa (12 %) mainitsi käyttävänsä mikrofonia opetuksessaan tai huomanneensa, että lapset ovat motivoituneempia ja kiinnostuneempia laulamaan mikrofonin avulla, vaikka ilman laulutaitoa. Mikrofonilaulaminen tuo myös uusia mahdollisuuksia monipuolistaa musiikkituntien sisältöä ja auttaa rohkaisemaan oppilaita laulamaan avoimemmin ja rohkeammin. Ruippo (2008) mainitsee, että äänenhallintalaitteet käyttö on tärkeä taito koulussa. Tämä tarkoittaa ymmärrystä akustiikasta, joka auttaa luomaan hyvän äänenlaadun tiloissa. Lisäksi tarvitaan taitoa käyttää PA-laitteistoa, joka sisältää niin mikserin, vahvistimen, kaiuttimet ja mikrofonin. Nämä laitteet auttavat siihen, että äänet välittyvät selkeästi ja voimakkaasti. Teknologia on nykypäivänä olennainen osa musiikinopetusta ja se auttaa luomaan uudenlaisia äänielämyksiä. (Ruippo, 2008.)

Oppilaat toivoisivat karaokelaulua. Sellainen muutos itse asiassa on tapahtunut, että yhä useampi tahtoo mikrofoniiin laulamaan, täysin riippumatta siitä, osaako lainkaan laulaa. (62)

Halutaan laulaa mikrofoniiin. Ryhmissä on eroja. Osa on todella arkoja ja osa antaa palaa. (27)

Enimmäkseen lauletaan koko ryhmän voimin, välillä mikrofoniiin. (3)

Laulamme myös mikrofoneihin, kun olemme tutustuneet biisiin, koska mikkeihin laulaminen on lapsista kivaa ja se motivoi tekemään, kun pääsee "esiintymään" soololaularina. (52)

Kysymyksessä 13 tutustuttiin opettajien henkilökohtaiseen suhtautumiseen laulamiseen ja siihen, ovatko huomanneet suhtautumisessaan muutoksia ajan saatossa. Useat vastaukset korostavat, että laulaminen on hyvin yksilöllinen ja tärkeä asia.

Tutkimuksesta ilmeni, että 32 vastaajaa (43 %) ei ollut muuttanut omaa asennettaan laulamiseen ja laulun opettamiseen vuosien aikana, kun taas 24 vastaajaa (33 % eli kolmasosa) kertoi asenteensa muuttuneen joko laulamisen, laulun opettamisen tai molempien suhteen.

Ehkäpä se, etten koko tuntia opeta pelkkää laulua, vaan sitä opettaessa on hyvä muistaa taukojen pitäminen (niin äänen jaksamisen kun kiinnostuksen ylläpitämisen takia). (1)

Laulaminen on nykyään haasteellisempaa kuin ennen. Vuosia sitten kodeissa ja harrastuksissa laulettiin enemmän. Myös koulun juhlissa yhteislauluja oli ennen enemmän. (4)

Itse laulamiseen asenne ei ole muuttunut (on aina ollut mieleinen keino ilmaisuun), opettamiseen ehkä vähän. Tuntuu välillä siltä, että itsellä ei ole tarpeeksi opettamisen tieto-taitoa, siksi tuntuu välillä työläältä. (7)

Alkuvuosina keskityin enemmän soittamiseen ja lauloimme ”liian” vähän. Nykyään olen sitä mieltä, että laulaminen on pohja, josta lähdetään liikkeelle. (8)

Koen todella tärkeänä esiintymisharjoittelun nykyään. Moni pelkää esiintymistä. Musatunnilla mikit on luokan takaosassa, joten siellä saa olla katseilta piilossa vaikka laulaakin koko ryhmälle. Laulaminen on edelleen kivaa ja moni oppilas hyräilee musatunnin lauluja käytävillä. (61)

Kuusi vastaajaa (8 %) pohti sitä, miten he voisivat pysyä motivoituneina opettaessaan laulamista, varsinkin kun työtävät sekä heidän oma asenteensa opettamiseen ovat vuosien saatossa muuttuneet tai vaikeutuneet.

Se on hankalaa, kun oppilaat ei innostu. (19)

Laulamiseen ei, olen aina rakastanut sitä. Laulun opettaminen on vaikeaa. (31)

Jotenkin en halua opettaa laulamista, kun se menee open yksinlauluksi. (32)

Vähentynyt on motivaation puutteen vuoksi. (69)

Kolme vastaajaa mainitsi, että koulutuksen tarjoama tietopohja ei ole riittävää, kun työelämässä ei pärjää koulutuksessa saaduilla laulu- ja soittotaidoilla. He haluaisivat opettaa enemmän, mutta kohtaavat haasteita omien taitojensa riittävyyden suhteen. Lisäksi kaksi vastaajaa pohti äänen kestävyyttä ja kuinka varmistaa, että ääni kestää vuosienkin jälkeen.

Korona-aika mainittiin myös kahdessa vastauksessa, ja sen vaikutukset laulun opettamiseen nousivat esille.

Korona vaikutti todella paljon. Laulaminen on täytynyt muistaa uudestaan. (53)

Asenteeni taidon tärkeydestä ei ole muuttunut. Mutta oma ääni kärsii useista musiikin tunteista, ja olen huolissani, miten se kestää koko uran, jos näin paljon sitä pitää käyttää. (29)

Pidän laulamista paljon, mutta ilman säästystä lapsien lauluinto on vähäinen. Lisää pianonopetusta kaipaisin lo koulutukseen ja etenkin opintojen loppuosaan. Meillä se oli ekana vuonna joten taidot jota karttui unohtuivat viidenteen vuoteen mennessä. (23)

Viimeisessä kysymyksessä käsiteltiin laulamista yleisesti ja mitä ajatuksia laulaminen herättää vastaajissa. Lähes kaikki vastaajat ilmaisivat positiivisen asenteen laulamista kohtaan. Laulamista kuvailtiin ihanaksi (14 vastaajaa), tärkeäksi (8 vastaajaa), parhaaksi (3 vastaajaa) sekä henkilökohtaiseksi asiaksi (2 vastaajaa). Vastaajien mukaan laulamisen avulla voidaan kokea ja välittää erilaisia tunteita sekä keskittyä paremmin. Monet vastaajat käyttävät laulamista keinona rentoutua ja käsitellä tunteitaan.

Ihanaa, vapauttavaa, tunteenilmaisua, taitavaa pelkkää positiivista!! (55)

Paljon myönteisiä ajatuksia. Se on tärkeä itseilmaisun muoto, jolla voi vaikuttaa myös tunteiden säätelyyn. Opettajan oma suhtautuminen/ asenne laulamiseen vaikuttaa paljon siihen, miten oppilaat tämän kokevat. (49)

Laulaminen on itselleni todella tärkeä asia, huomaan olevani masentunut tai uupunut, kun lakkaan laulamasta päivittäin. (38)

Laulaminen on tärkeää ja toivoisin, että sille olisi koulussa enemmän aikaa. (30)

Itsensä ilmaiseminen, tunteet, muistot, ystävät, koko kroppa kuuluvat lauluun. (23)

Laulaminen on ihanaa, vapauttavaa. Laulaminen antaa luvan tulkita ja tuntea hetken rentouden ja pakopaikan keskellä hektistä arkea. Laulaminen kannattaa, kuten ylipäänsä musiikin opiskelu. (1)

Tulokset paljastivat, että 15 kyselyyn vastanneista eli viidesosa (20 %) korosti laulamisen positiivista vaikutusta hyvinvointiin. Samalla 11 vastaajaa mainitsi, että laulaminen lisää yhteisöllisyyttä ja estää syrjäytymistä. Kaksi vastaajaa lisäksi totesi, että laulaminen vahvistaa niin kielellistä kehitystä, keskittymiskykyä kuin rytmin oppimista. Näiden lisäksi maininnan arvoista on, että kaksi vastaajaa mainitsi laulamisen olevan helppoa integroida myös muihin oppiaineisiin, ja yksi vastaaja kertoi, että laulaminen on paikallaan koulupäivän eri tilanteissa, koska se muun muassa poistaa väsymystä.

Laulaminen tekee ihmiselle hyvää. Kun laulamme yhdessä, koemme yhteisöllisyyttä ja voimme kokea monia tunteita yhdessä. Yhdessä laulava ryhmä luottaa toisiinsa eli voi omalla äänellä osallistua musisointiin. Meillä on oma rikas lauluperintö, jota kannattaa vaalia. (31)

Laulaminen on hyväksi kaikille. Se kehittää yhteisöllisyyttä, toisten kuuntelemista, äänen käyttöä ja juurikin laulutaitoa. Lisäksi laulujen lyriikoiden kautta oppilaat saavat enemmän faktatietoa, tarinallisuutta tai runollisuutta. Eli se rikastaa opetusta ja oppimista. (25)

Laulaminen vahvistaa mm. lukutaitoa, keskittymiskykyä ja rytmillistä kehittymistä. (34)

Laulaminen on aina paikallaan, jopa ”pikkuvälituntien” aikaan. Laulaminen yhdistää, ilostuttaa, poistaa väsymyksen, rentouttaa, auttaa näkemään asioiden positiivisia puolia. Laulu on osa elämää (46)

Laulaminen luo yhteenkuuluvuuden tunnetta ja kohottaa tunnelmaa. Sitä voi hyödyntää myös musiikintuntien ulkopuolella. (33)

Mahtava lisä opetukseen alakoulun lähes kaikissa oppiaineissa. Lisää yhteisöllisyyttä ja luottamusta. (14)

8 POHDINTA

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten alakoulussa toimivat opettajat näkevät laulamisen ja äänenkäytön opetuksen. Tutkimusaihe on mielenkiintoinen, sillä se koskee jokapäiväistä koulupäivää. Tavoitteenani oli löytää vastaus siihen, millainen tilanne laulamisen ja äänenkäytön opetuksessa on tällä hetkellä.

Tässä tutkimuksessa kävi ilmi, että noin puolet vastaajista ei laula oppilaiden kanssa joka musiikin tunnilla. Monet vastaajista kokivat, että musiikin opettamiseen on tullut paljon muitakin mielenkiintoisia työkaluja, jotka ovat syrjäyttäneet laulamisen merkitystä musiikin opetuksessa. Tämä voi selittää sen, miksi laulaminen ei enää ole yhtä suuressa roolissa kuin aiemmin. Kuitenkin osa vastaajista pitää laulamista musiikin opetuksen perustana, josta lähdetään liikkeelle. Itsekin voin vahvasti samaistua tähän näkemykseen, sillä laulaminen tarjoaa mahdollisuuden tuntee yhteenkuuluvuutta ja syventää suhdetta musiikkiin. Laulaminen on myös hyvä keino aloittaa musiikin opetus, sillä sen avulla on helpompi hahmottaa muita musiikillisia osa-alueita.

Tulosten perusteella vain harva vastaajista osasi kertoa lapsen äänen kehityksestä tai osasi nimetä lapsen äänen kehityksen eri vaiheet. Suurin osa vastaajista mainitsi äänenmurroksen tuomat muutokset lapsen ja varsinkin poikien ääneen, mutta muut äänen kehityksen kannalta olennaiset yksityiskohdat olivat puutteellisia. Aloinkin huolestuneena pohtimaan, onko luokanopettajakoulutuksessa tai musiikinopettajakoulutuksessa tarpeeksi tietoa juurikin lasten äänen kehityksen vaiheista sekä muutoksista. Jos koulutukseen lisäisi enemmän tietoa lasten äänen kehityksestä, ymmärrettäisiin luultavasti paremmin niin sävellajin merkitys lauluissa kuin ohjelmiston monipuolisuus.

Tulokset osoittavat, että oppilaat ovat alkaneet kokemaan laulamisen nolona ja hävettävänä asiana, mikä on johtanut siihen, että luokassa on usein tilanne, jossa opettaja laulaa yksin. Tämä on haastanut opettajia löytämään uusia keinoja, joilla saada oppilaat innostumaan laulamisesta. Opettajat ovat huomanneet, että perinteiset laulamisen opettamisen keinot eivät välttämättä

toimi, joten he ovat etsineet uusia tapoja motivoida oppilaita laulamaan yhdessä. Laulun opettamisen työkaluiksi ovat nousseet erilaiset karaokevideot YouTubesta sekä muut sosiaalisen median tuomat keinot.

Laulaminen on muuttunut yhteislaulusta enemmän yksilölaulantaan. Tämä johtuu osaksi siitä, että musiikkiluokan laitteistoa on monipuolistettu ja mikrofonit ovat tulleet osaksi laulamista. Pihkanen (2011) huomauttaa, että mikrofonien käyttö laulun vahvistamisessa on joskus välttämätöntä, kun muut säestyssoittimet ovat myös sähköisesti vahvistettuja. Musiikin opetuksessa ei kuitenkaan saisi antaa mikrofonin käytölle liian suurta painoa-arvoa, sillä se voi johtaa yhteislaulamisen vähenemiseen ja mahdollisesti jättää osan oppilaista huomiotta. Tämä voi lisätä eriarvoisuutta opetuksessa ja vähentää laulamisen tarjoamia yhteisöllisiä etuja. (Pihkanen 2011, 29.)

Osalla opettajista ei ole kovin hyvät valmiudet soittaa eri instrumentteja ja joillakin on myös eriarvoiset taidot musiikin opettamiseen. Jokaiselle opiskelijalle tulisi tarjota samanlaiset mahdollisuudet oppia opettamaan musiikkia, joten musiikin koulutusohjelman tulisi olla tasapuolinen jokaiselle opiskelijalle. Nykyään musiikin opintoja luokanopettajakoulutuksessa on vähennetty ja opintopistemäärään nähden kokonaisuus on aivan liian suuri (ks. luku 3.1). Luokanopettajaopiskelijat opiskelevat musiikkia monialaisissa opinnoissaan yleensä opintojen alkuvaiheessa, eivätkä välttämättä palaa siihen enää opintojakson suorituksen jälkeen. Tämä voi tarkoittaa sitä, että valmistuvilla luokanopettajilla voi olla hyvin pitkä aika siitä, kun he ovat viimeksi olleet tekemisissä musiikin kanssa. Kuitenkin perusopetuksen opetussuunnitelma vaatii kokonaisvaltaista musiikin opetusta peruskoulussa, joka sisältää monia erilaisia musiikillisia kokonaisuuksia, mukaan lukien laulamisen ja äänenkäytön opetuksen. Luokanopettajien musiikin opintojen painopiste on yleensä soittamisessa ja muiden musiikillisten työkalujen hallinnassa, ja laulamiseen ja äänenkäyttöön liittyvät opinnot ovat vähäisiä. Kuitenkin muun muassa opetussuunnitelman vaatimusten vuoksi on tärkeää, että luokanopettajilla olisi mahdollisimman monipuoliset ja ajantasaiset tiedot musiikista. Jotta tämä tavoite voitaisiin saavuttaa, musiikin opintoja tulisi tarjota yliopistossa ja luokanopettajaopinnoissa paljon enemmän, esimerkiksi vapaasti valittavina opintoina.

Muutamissa vastauksissa esitettiin huolestuneisuutta lasten äänialan madaltumisesta vuosien saatossa. Tulosten perusteella aloin pohtimaan tätä asiaa syvemmin ja huomasin, että perinteisten laulujen laulattaminen on nykypäivänä harvinaisempaa. Myös kotona laulaminen

on vähentynyt merkittävästi verrattuna aiempiin vuosikymmeniin. Näiden lisäksi varhaiskasvatuksessa laulaminen on vähentynyt, aikuisen antama äänimalli on liian matala lapsen äänelle tai lauluja soitetaan vain äänentoistolaitteista. Pihkasen (2011) mielestä äänimallien kuunteleminen on tärkeä ja merkittävä osa laulutaidon kehittämistä. Näiden edellä mainittujen syiden seurauksena osa lapsista saattaa kokea laulamisen haasteellisena, sillä kappaleet ovat liian korkeita heidän äänialalleen. Laulamisen vähentyminen on vaikuttanut lasten äänialaan niin, että sen monipuolisuus on kaventunut. Tämä johtuu siitä, että laulamista ei ole harjoiteltu säännöllisesti. (Pihkanen 2011, 34.) Kuten Koistinen (2003) mainitsee, oman ääni-instrumentin harjoittelu ja ylläpito on välttämätöntä, jotta voi nauttia äänen kauniista soinnista ja kantavuudesta. Mitä paremmin oman instrumenttinsa tuntee, sitä paremmin se pystyy taipumaan vaadittaviin kehyksiin niin puheessa kuin laulussa. Laulaminen vaatii paljon harjoittelua ja toistoja, jotta ääniala voi sopeutua lauluharjoitusten vaatimuksiin. Ilman harjoittelua on mahdotonta laulaa korkealta tai matalalta, koska ääni tarvitsee taitoja mukautuakseen laulettaviin säveliin. Olisi tärkeää, että lasten kanssa laulettaisiin eri tilanteissa ja eri kehitysvaiheissa, jotta laulaminen tulisi luonnollisemmaksi ja osaksi jokapäiväistä arkea. (Koistinen 2003, 108.)

Tutkimustuloksissa nousi esille, että lasten kiinnostus nykymusiikkia kohtaan on kasvanut, mikä johtuu osittain laulukilpailuista ja idolien fanittamisesta. Lapset haluavat oppia laulamaan pop-musiikkia enemmän kuin perinteisiä lastenlauluja. Laulukilpailujen kappaleet ovat myös yleistyneet lasten lauluohjelmistossa. Kieli, jota käytetään laulujen sanoituksissa, on myös yksi tekijä kappaleiden valinnassa. Perusopetuksen opetussuunnitelmassa (2014, 264) on mainittu, että lastenlaulujen tulisi olla osa ohjelmistoa. Tämä johtuu mielestäni siitä, että lastenlaulut ovat osa kulttuuriperinnön siirtämistä seuraaville sukupolville, niitä on helpompi laulaa ja niissä käytetään lapsille sopivia äänialoja. Useimmat pop-kappaleet on suunniteltu aikuisille, joten niiden äänialat ovat usein liian matalia lapsille. Tämä voi aiheuttaa ongelmia lapsen äänihuulille ja estää häntä laulamasta kappaleen mukana. On tärkeää, että lapsen äänihuulet ovat tarpeeksi kehittyneet ennen kuin hän yrittää laulaa kappaleita, joiden äänialat eivät ole sopivia lasten äänialalle. Myös pop-kappaleiden sanoitukset ovat yleensä sopimattomia lapsille, joka aiheuttaa sen, että laulujen sanoja joudutaan sensuroimaan paljon. Pihkanen (2011, 35) painottaa, että laulujen valinnassa on todella tärkeää ottaa huomioon erilaiset tekijät, kuten sopiva ääniala ja laulumateriaalin sopivuus äänen kehitykselle. Tekstisisältöön tulisi myös kiinnittää erityistä huomiota, jotta laulujen sanat olisivat sopivia lasten kehitysvaiheeseen.

Sosiaalisen median sovellukset, kuten TikTok ja YouTube ovat nykyään erittäin suosittuja lasten keskuudessa, ja ne voivat vaikuttaa lasten arkeen monilla eri tavoilla. Esimerkiksi laulu malli sekä kiinnostava lauluohjelmisto kumpuaa juurikin sosiaalisesta mediasta. On tärkeää, että opettajat huolehtivat opetussuunnitelman mukaisesta opetuksesta, joka tukee lasten kokonaisvaltaista kasvua eri osa-alueilla. Tämä auttaa lapsia kehittämään monipuolisia taitoja ja valmiuksia, joita he tarvitsevat tulevaisuudessa. Samalla on tärkeää myös huomioida lasten kiinnostuksen kohteet ja pyrkiä löytämään keinoja, joilla voidaan yhdistää opetussuunnitelman mukainen opetus ja lasten kiinnostuneisuus. Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että opettajan rooli on erittäin merkittävä oppilaiden laulutaidon kehittämisessä. Opettajan oma innostus ja intohimo laulamiseen heijastuu suoraan oppilaisiin ja heidän asenteisiinsa laulamista kohtaan. Lisäksi monipuolinen lauluohjelmisto on tärkeä, jotta oppilaat voivat kehittää laulutaitojaan ja rohkeuttaan laulamiseen. Positiivinen ilmapiiri ja kannustus ovat myös erittäin tärkeitä oppilaiden innostamisessa laulamiseen. Tämä kaikki on avainasemassa oppilaiden kehittymisen kannalta.

Tuloksissa nousi esiin, että laulaminen voi olla erittäin hyödyllistä ihmisen hyvinvoinnille monin eri tavoin. Laulamisen avulla voi rentoutua ja saada terapeuttisia vaikutuksia. Yhteislaulussa voi kokea yhteenkuuluvuuden tunnetta ja tuntea itsensä tärkeäksi osaksi yhteisöä. On mielenkiintoista huomata, että vaikka laulamisen hyödyt ovatkin olleet eri tutkimusten kohteena, niitä ei vielä täysin ymmärretä. Koistinen (2003, 104) toteaa, että monelle kuorolaiselle on tärkeää kuulua johonkin yhteisöön, kokea jotain tärkeää yhdessä toisten kanssa ja osalle jopa kuoron sosiaalinen puoli on tärkeämpää kuin itse laulaminen. Tutkimukseni vastauksia lukiessani on ollut hienoa huomata, että moni tutkimukseen osallistunut on myös kiinnittänyt huomioita laulamisesta saatuihin hyvinvointivaikutuksiin ja maininnut niistä useaan otteeseen vastauksissaan. Voin helposti yhtyä vastaajien kanssa seuraaviin seikkoihin laulamisesta: laulaminen rentouttaa, tekee hyvää, lisää yhteisöllisyyttä, auttaa tunteiden ilmaisussa ja vapauttaa.

LÄHTEET

- Ahonen, J., Lahtinen, T., Pogliani, G., Saarinen, H., Sandstrom, M., Suovanen, J., Vannini, V. & Wirhed, R. (1995). *Kehon rakenne, toiminta ja lihashuolto*. Jyväskylä: Valmennuskolmio Oy.
- Ahonen, K. (2004). *Johdatus musiikin oppimiseen*. Helsinki: Finn Lectura.
- Arola, A., Honkanen, R., Huttunen, T., Jokelainen, H., Koskela, I. & Marttila, N. (2012). *Saa laulaa! 4 – opettajan opas*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Autio, S. (1995). Melodian hahmottaminen 6- ja 9-vuotiailla lapsilla. Teoksessa J. Louhivuori & A. Sormunen (toim.), *Musiikkikasvatuksen tutkimus – Vuosikirja 1995 Suomen Kodály-keskus* (s. 68-82). Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Cederlöf, E., Rautio, M. & Sonninen, A. (1963). Koulumusiikin kehitys pysähtynyt. Teoksessa M. Rautio (toim.), *Musiikkilehti Rondo* (s. 3-6.) Helsinki: Musiikkivalistusyhdistys r.y.
- von Creutlein, T. (1987). Relatiivisen säveltapailun historiaa ja henkilöitä. Suomen Kodály-seuran tiedotuslehti. Haettu 17.5.2023 osoitteesta <https://www.suomenkodalyseura.fi/p/arkisto-1980-2018.html>
- Cunha, J. C. R. & Carvalho, S. (2012). Experienced Emotions through the Orff-Schulwerk Approach in Music Education – A Case Study Based on Flow Theory - . Portugali: University of Aveiro. Haettu 22.5.2023 osoitteesta https://www.researchgate.net/profile/Joao-Cunha-21/publication/260037278_Experienced_Emotions_through_the_Orff-Schulwerk_Approach_in_Music_Education_-_A_Case_Study_Based_on_Flow_Theory_-_/links/0c96052f2a7218cd36000000/Experienced-Emotions-through-the-Orff-Schulwerk-Approach-in-Music-Education-A-Case-Study-Based-on-Flow-Theory.pdf?origin=publication_detail
- Forrai, K. (1988). *Music in Preschool*. (Original title: *Ének az óvodában*. Zeneműkiadó. 1985) Budapest: Frankling Printing House.
- Fredrikson, M. (1995). Varhaislapsuuden musiikki tutkimuksen kohteena. Teoksessa J. Louhivuori & A. Sormunen (toim.), *Musiikkikasvatuksen tutkimus – Vuosikirja 1995 Suomen Kodály-keskus* (s. 56-66). Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Friedlander, C. (2011) *Anatomy of Breathing, Part 1: An Introduction*. Haettu 1.6.2023 osoitteesta <https://www.claudiafriedlander.com/the-liberated-voice/2011/04/breathing-part-1.html>

- Hakkarainen, E., Hyytiäinen-Kesävuori, S. & Kiiski, P. (2002). *Musiikin luku- ja kirjoitustaito I, osa B*. Vantaa: WSOY
- Harbinson, D. (1971). The Hymn 'Ut Queant Laxis'. *Music & Letters* (s. 55-58.) Haettu 22.5.2023 osoitteesta <https://www.jstor.org/stable/731833>
- Henrikson, J. (2010). Soilin laulujen aika. Teoksessa A. Ahola & J. Nikulainen (toim.), *Aika laulaa lapsen kanssa – Polkuja lastenmusiikin historiassa* (s. 244-245.) Helsinki: Oy Nordprint Ab.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (1997). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Häyrynen, A. (2010). Laps' Suomen älä vaihda pois – Suomalaisen lastenmusiikin nousu 1500-luvulta 1950-luvulle. Teoksessa A. Ahola & J. Nikulainen (toim.), *Aika laulaa lapsen kanssa – Polkuja lastenmusiikin historiassa* (s. 34-54.) Helsinki: Oy Nordprint Ab.
- Juvonen, M. (2022). "Laulu on paras harrastus" – Lasten laulunopetuksen kehittäminen musiikkioppilaitoksessa. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu-tutkielma. Haettu 28.5.2023 osoitteesta <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/85392/1/URN%3ANBN%3Afi%3Ajyu-202302081672.pdf>
- Koistinen, M. (2003). *Tunne kehosi – vapauta äänesi: Äänitimpurin käsikirja*. Helsinki: Sulazol
- Kosonen, E. (2009). Musiikkia koulussa ja koulun jälkeen. Teoksessa J. Louhivuori, P. Paananen & L. Väkevä (toim.), *Musiikkikasvatus – näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen*. Haettu 28.5.2023 osoitteesta <https://fisme.fi/wp-content/uploads/2017/08/Musiikki-koulussa-ja-koulun-jälkeen-Kosonen.pdf>
- Kosonen, E. (2019). Laulukirjat koulun arvokasvatuksen ytimessä.
- Kosonen, E. (2023). Kirjallinen tiedote kaksoiskelpoisten koulutuksesta 9.6.2023.
- Jyväskylän yliopisto (2020-2023). Luokanopettajan kandidaattiohjelma. Haettu 26.5.2023 osoitteesta <https://opinto-opas.jyu.fi/2022/fi/opintojakso/pomm1073/>
- Lindeberg, A-M. (2005). Millainen laulaja olen. Opettajaksi opiskelevan vokaalinen minäkuva. Joensuun yliopisto. Väitöskirja. Haettu 28.5.2023 osoitteesta https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/8580/urn_isbn_952-458-668-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Louhivuori, J. (2009). Näkökulmia musiikkikasvatuksen merkityksiin. Teoksessa J. Louhivuori, P. Paananen & L. Väkevä (toim.), *Musiikkikasvatus – näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen*. Haettu 25.5.2023 osoitteesta <https://fisme.fi/wp-content/uploads/2017/08/Näkökulmia-musiikkikasvatuksen-merkityksiin-Louhivuori.pdf>

- Louhivuori, J. (1995). Kuinka melodia opitaan?. Teoksessa J. Louhivuori & A. Sormunen (toim.), *Musiikkikasvatuksen tutkimus – Vuosikirja 1995 Suomen Kodály-keskus* (s. 56-66). Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Nurmi, V. (1995). *Suomen kansakoulunopettajaseminaarien historia*. Helsinki: OAJ.
- Nuutinen, E. (2023). Musiikin- ja luokanopettajakelpoisten näkemyksiä koulutuksesta ja sen työelämävastaavuudesta. Jyväskylän yliopisto. Musiikkikasvatuksen maisteritutkielma.
- Opetushallitus. (2004). Perusopetuksen opetussuunnitelma 2004. Haettu 7.5.2023 osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet_2004.pdf
- Opetushallitus. (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelma 2014. Haettu 7.5.2022 osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Opetushallitus. (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Haettu 7.5.2023 osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_1.pdf
- Pihkanen, T. (2011). *Opas lasten laulamiseen*. Helsinki: Sulasol.
- Rauhala, R. (2010). Musiikki luokanopettajien opinnoissa ja koulutyössä – Luokanopettajien aikuiskoulutuksesta valmistuneiden käsityksiä. Jyväskylän yliopisto. Musiikin laitos. Pro gradu.
- Ruippo, M. (2008). Musiikin etäopetus. Haettu 11.6.2023 osoitteesta <http://ruippo.fi/resources/Musiikinetaopetus.pdf>
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2009). Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. Haettu 26.5.2023 osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/tietoarkisto/julkaisut/kvalimotv.pdf>
- Shamrock, M. (1997). Orff-Schulwerk: An Integrated Foundation. *Music Educators Journal* (s. 41-44). Haettu 18.5.2023 osoitteesta https://www.jstor.org/stable/3399024?read-now=1&seq=2#page_scan_tab_contents
- Suomen Kodály-seuran tiedotuslehti. (1986). Zoltán Kodály'n musiikkikasvatuksen pääperiaatteet. Haettu 17.5.2023 osoitteesta <https://www.suomenkodalyseura.fi/p/arkisto-1980-2018.html>
- Suomi, H. (2009). Opetussuunnitelma ja muuttuva musiikinopetus. Teoksessa J. Louhivuori, P. Paananen & L. Väkevä (toim.), *Musiikkikasvatus – näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen*. Haettu 28.5.2023 osoitteesta <https://fime.fi/wp-content/uploads/2017/08/Opetussuunnitelma-ja-muuttuva-musiikinopetus-Suomi.pdf>
- Suomi, H. (2019). Pätevä musiikin opettamiseen? Luokanopettajaksi valmistuvan musiikillinen kompetenssi perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden toteuttamisen

- näkökulmasta. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja. Haettu 28.5.2023 osoitteesta https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/63739/978-951-39-7765-8_vaitos18052019.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Szilvay, G. (2010). *Hommage á Zoltán Kodály*. Suomen Kodály-seuran juhlaulkaisu. Haettu 17.5.2023 osoitteesta <https://www.suomenkodalyseura.fi/p/arkisto-1980-2018.html>
- Szönyi, E. (2012). *Kodály's Principales in practise. An approach to Music Education through the Kodály Method*. (Translated by Weissman John) Budapest: Universal Music Publishing Editio Musica Budapest Ltd.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2012). *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – seniorikuoro lisää hyvinvointia*. Haettu 25.5.2023 osoitteesta <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/103103/Taiku.pdf?sequence=1>
- The Musical Times. (1982). Carl Orff. Haettu 18.5.2023 osoitteesta https://www.jstor.org/stable/964134?read-now=1#page_scan_tab_contents
- Thresher, J. M. (1964). The Contributions of Carl Orff to Elementary Music Education. *Music Educators Journal* (s. 43-48). Haettu 18.5.2023 osoitteesta https://www.jstor.org/stable/3390084?read-now=1&seq=5#page_scan_tab_contents
- Tolonen, T. (2010). Nyt on meillä lysti leikki. Teoksessa A. Ahola & J. Nikulainen (toim.), *Aika laulaa lapsen kanssa – Polkuja lastenmusiikin historiassa* (s. 32-33.) Helsinki: Oy Nordprint Ab.
- Tuomaala, S. (2010). Lapsi Suomessa 1850-1950 – Ääntä ja hiljaisuutta. Teoksessa A. Ahola & J. Nikulainen (toim.), *Aika laulaa lapsen kanssa – Polkuja lastenmusiikin historiassa* (s. 16-25.) Helsinki: Oy Nordprint Ab.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2023). Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). Haettu 26.5.2023 osoitteesta <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk>
- Tuuliala, T. (1982). ”Musiikki moninkertaistaa elämän kauneuden ja kaiken, mikä siinä on kallisarvoista” – Zoltán Kodály 1882-1967. Suomen Kodály-seuran tiedotuslehti. Haettu 17.5.2023 osoitteesta <https://www.suomenkodalyseura.fi/p/arkisto-1980-2018.html>
- Valtasaari, H. (2011). Laulunopetuksen asema ja sisällön muutokset. *Musiikkikasvatus*. The Finnish Journal of Music Education (FJME).
- Varonen, O. (1984.) Géza Szilvay esitteli Colourstrings-metodia ESTA:n 11. kongressissa, Bernissä. *Musiikkilehti Rondo*. Haettu 17.5.2023 osoitteesta <https://www.suomenkodalyseura.fi/p/arkisto-1980-2018.html>

LIITTEET

Kyselylomake

1. Koulutukseltani olen:
 - a. Luokanopettaja, joka opettaa musiikkia
 - b. Musiikkiin erikoistunut luokanopettaja
 - c. Musiikinopettaja
 - d. Musiikin- ja luokanopettaja (kaksonen)

2. Mitä vuosiluokkia opetat?
 - a. 1. luokka
 - b. 2. luokka
 - c. 3. luokka
 - d. 4. luokka
 - e. 5. luokka
 - f. 6. luokka

3. Kuinka paljon sinulla on opettajakokemusta musiikinopetuksesta vuosina?
 - a. 1-3 vuotta
 - b. 4-6 vuotta
 - c. 7-9 vuotta
 - d. yli 10 vuotta

4. Kuinka monta vuotta sinulla on opettajaopinnoistasi?
 - a. alle 5 vuotta
 - b. 5-9 vuotta
 - c. yli 10 vuotta

5. Oletko opiskellut laulamista?
 - a. Kyllä

- i. Missä?
 - b. En

- 6. Harrastatko itse musiikkia vapaa-ajalla?
 - a. Kyllä
 - i. Mitä?
 - b. En

- 7. Laulatko oppilaita jokaisella musiikin tunnilla?
 - a. Kyllä
 - b. En

- 8. Kerro omin sanoin, miten opetat laulamista?
- 9. Kerro, mitä tiedät lapsen äänen kehityksestä?
- 10. Onko koulussasi musiikkikerhoja, mitä?
- 11. Millaisista elementeistä musiikin opetuksesi koostuu?
- 12. Onko oppilaiden asenne laulamiseen muuttunut, miten?
- 13. Onko oma asenteesi laulamiseen ja laulunopettamiseen muuttunut ja, jos on, niin miten?
- 14. Mitä ajatuksia laulaminen herättää?